

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... » 10.—

Negyedévre ... » 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám »József« 527.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

— 2 — Budapest, márczius hó 22. —

Április elsejével kezdődik az új évnegyed.
Ama tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése márczius végével lejár, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hovaelőbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ..... 20 kor.

Félévre ..... 10 kor.

Negyedévre ..... 5 kor.

Mai számunkhoz erre a célra posta-blankettákat mellékelünk.

Mutatványszámok kívánatra ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,
VIII. ker., Népszínház-utca 22. szám.

Krónika.

Madame Caillaux.

— márcz. 20.

Madame Caillaux negyven éves volt, tehát abban a korbán, amikor legfőbb ideje, hogy egy francia hölgy elhatározza magát: hősnővé legyen-e, avagy a Balzac könnyű fajsúlyu asszonyává. Mert kétféle negyven éves francia nő van: az egyik ekkor áll szépsége, raffinementja, szerelmi művészete és okossága tetőpontján, ekkor tudja a férfiakat legügyesebben és legóvatosabban meghódítani, sőt megtartani; a másik típus negyven éves korában már matróna, fekete ruhában jár, leteszi ékszereit és kizárólag a vallásának, a házának, a gyermekeinek él, ha ugyan vannak gyermekei, mert a szálló élcz szerint a modern francia családok ma már csak egy uton szaporodnak és gyarapodnak: adopczió útján.

Madame Caillaux egyesíteni próbálta ezt a két női alakot; még mindig szép, élénk, szeretetreméltó, az élet legnagyobb csatájában; a szerelem harcain felnövekedett és kicsiszolódott lélek volt, fogékony a lét színes kicsiségei iránt, a »jelenvoltak« legfinomabb évjáratából; de emellett sardoui vágású hősnő, telve szajnaparti teátráлизmussal, a Corday Sarolták, Lamballe-ok, Marie Jean Roland-ok nyakas elszántságával és telve azzal a sajátságos romantikával, amelyet a Maupassant és az ifjabb Dumas női alakjai fejeztek ki a legjobban. Ez a romantika mindenha legszivesebben a becsület hurján variálta mondanivalóit; és csodálatos, hogy ahol a női tisztesség oly olcsó, éppen ott, a világ fővárosában teremnek leggyakrabban és legszivesebben a becsület fanatikusai. Sehol annyi becsület-sértési pör, mint Franciaországban, és sehol az esküdt-széknék nincs annyi dolga véres házasságtörési drámák-

kal, mint e műfaj jókedvű megteremtői között. Az irodalom már régen beleunt e tárgy egyhangúságába és nagyképűségébe, a Dumas »Öld meg!«-jét Flers, Caillaux, Feydeau és társaik vették át, de az élet még mindig hüen kitart a régi iskola mellett és ezredszer meg ezredszer adja elő a lejátszott, kifeslett, megvénült szindarabot.

És, sajátságos, mindig akad benne valami a Chicard műhelyéből; a francia becsület-tragédiákban mindig találunk egy-két szint, egy halk árnyalatot, amely nem terem meg másutt, mint a gallok földjén; a francia asszony a legképtelenebb helyzetekben is eredeti, akár Paquin, és finom, mint Réboux. Kezében még a törnek, a méregnek és a browningnak is van bizonyos stilusa, bouquet-ja, és ami nálunk borbélydráma, az odakünn egy Musset-vers hangulatába burkolózik. A Caillaux-eset is tele van értékes női nuance-okkal, itt is, ott is kicsillan belőle egy kék virág, amely félénken üde illatot áraszt, itt is, ott is szembekerülünk egy-egy lelki csecsebecsével, amelyet az élet vitrinjében kell elhelyeznünk. Nem tehetek róla: ez a madame Caillaux minden előre megfontoltsága daczára is rokon-szenves és eredeti: mert hogy a nő az ura becsületéért a fogságba, a halálba menni kész, bármit mondjon Strindberg, mindig a legnagyobb lelki motívumok közé fog tartozni.

Madame Caillaux az összes francia asszonyokat egy araszszal magasabbra helyezte a köztudatban. Bűnö-sége ellenére többet lendített a francia nő értékén, mint a francia törvényhozás, amely évek óta azon fáradozik, hogy az asszony jelentőségét, társadalmi becsét, erejét a szaporodás érdekében fokozza. Mit érnek a gyilkos pénzügyminiszternéhez képest a csatornántuli fogatlan suffragettek és mit a Härtel Lujzák, akik megpofozzák az aranygalléros katonákat és utána a női zenekarban huzzák a haczaczárét!? Milyen más, ötvözöttebb, előkelőbb ez a törekeny asszony, aki ősi, rémületes és mégis szellemes humorral írja meg férjének, »ha nem jönnék haza vacsorára, keress a rendőrségen, vagy a fogházban«, és aki a merénylet után udvariasan, a saját autóján viszi magával a rendőröket az államhatalom képviselőjéhez. Mily ellentétes jellemvonások és mégis: mennyire emberiek. A történet néha szinte a bohózat világosságával és derűjével hat; ha a holttestet kivesz-szük belőle, bármely külvárosi színház operett-zenét irathatna hozzá: és mégis a legszebb női vonás bon-takozik ki belőle, és az embernek akasztófa, taláros bírák, földi igazság helyett ezen a furcsa szócskán jár az esze: charme.

És újra előttünk áll a párisi asszony, akár a Henri Becque parisienne-je, telve önkénytelen gráciával, álmodozással és bájos könnyelműséggel, amely játszva teszi tul magát évszázadok hagyományain, szigorúságán, és mosolyogva simítja el az élet és a halál határait. A merénylet után madame Caillaux megigazitotta félre-csuszott Roger-kalapját és oly nyugodtan foglalt helyet a kopott szerkesztőségi pamlagon, mintha Tittoni vacsoráján ülne, ahonnét előzetesen udvariasan kimentette magát. Sem nem lihegett, sem nem őrjöngött, egy pillanat alatt újra rostély borult lelkére. A durva német szó ezt Haltung-nak mondja, a francziának nincsen rá helyes kifejezése, mert a Haltung önmagától értődő fogalom, amely a lélekben és nem a szótárban lakik. Mindenki komor, megrémült, megdermedt volt az öt revolverlövés után. Bourget, a csökönys nőismerő elájult, Flers, a modern Casanova vénasszonyként sirt, csak a tettes könytelen, nyugodt, finom szemé hirdette, hogy mindaz, ami történt, természetes, magától értődő, másként nem is lehetett, csaknem azt, hogy mindez egyszerűen a jó modorhoz tartozik. Valaki behatolt a nő szentélyébe, piacra vitte a leveleit, ezért le kell löni, ahogy jólnevelt embernek vissza kell adnia egy vizitet, nagyképűség, izgatottság és tulbuzgóság nélkül. Oh, lala!

Igen, ilyen a franczia asszony, így rezeg előttünk alakja a modern párisi irodalom finom vágású könyveiből és a szajnaparti élet távoli tüzköréből. Könnyű, törekeny, ingatag a párisi nő, de a szerelemben nem ismer tréfát, ez az ő parlamentje, törvényszéke, szenátusa, dioeccise, mindene, és jaj annak, aki közelébe kerül. A szerelem, hirdette a madame Caillaux revolvere, a legelső dolog a világon, mert az érzélem legnagyobb megnyilatkozása; az értelem termékeinek csak a második quadrille-ban a helyök. Oh! derék Bourget, aki annyi női szívet trancsiroztál fel, ha te ezt valaha ilyen tömören és szépen tudtad volna kifejezni! És — ellentétnek — tálán ilyen brutális a franczia férfi, ahogy Calmette elénk rajzolta, gőgös, elbizakodott, fölényes, aki a nőt játékszernek tartja, aki a mascotte szót kitalálja és a Zola fantáziáját torzonborz, nagyzó alakokkal népesíti be. Önzés, könyök, fufang, nyers akarat, az ész minden erénye és rossz tulajdonsága fityeg alakján, s az ember, Calmette szomorú esetét olvasván, önkénytelenül felcsapja a szép Duroy György történetét, ezét a gyönyörű vámpírét, aki száz és egy nő mezitelen mellein taposva emelkedik a magasba. De mig Duroy György végül a fellegekig jut, Calmettet egy hüvös golyó lehuzza a sárba, ahol mindnyájan egyformák vagyunk: emberek, bünösök, szerencsétlenek, és ahol egy szent dolog marad csupán, a nő megváltó szeretete.

Ezt a különös duettet énekelte el a héten a világ szinpadán madame Caillaux és a directeur gérant, és akinek kedve van, nevensen vagy sirjon az érzékeny történeten, de tanulságot lehetőleg ne merítsen belőle, mert azon fogja magát rajtakapni, hogy ellentétbe jut a világrenddel és a jogérzékkel, ami Magyarhonban elég súlyos hiba.

Syrion.

Két vers.

I.

Egyszer neked is bucsut kell majd vened,
El fog hervadni tested drága kertje;
Kik eddig csak a sast látták te benned,
Most azt mondják majd: gerle, árva gerle!
Akiknek eddig mindenük te voltál,
Leszel majd csöndes ünnepségi zsoldár,
Bus szimbólum, mult napokba világló,
Ifjuságunk romján fehér zászló.
Lesz még ugyan, ki meghajlik előtted
S halk szerelméről néha-néha hirt ad,
De mások téged már álomba szóttek
S hullatja az ősz arczod gyenge szirmát,
Hová fakult a gyémánt szép szemedben?
Mosolyod, mint a madár, tovalebent,
Ha elindulsz, s sétálsz magadban árván,
Nem mondja senki utánad: madárkám!
Az ákác, melynek árnyékába állasz,
Hullatni kezdi levelét a földre,
Az életedet valaki megölte,
Hátra nézel, de nincs mögötted támasz.
A sors megkarczolt, mint egy gyenge vázát,
Ki tele voltál egykor szinnel, fénynyel:
De most már vége. S halkuló reménynyel
Építgeted lelked menedékházát.

II.

A városban, ahol mostan lakol,
Egy idegen bukkan fel valahol.
Magános Ur. Gőgös és szivtelen,
A hátad mögött terem hirtelen,
Néha elmarad, néha megelőz,
Te ránézel és felsírsz: Ez az ősz . . .
És menekülsz és tested-lelked fázik,
De Ő makacs. Ő elkísér hazáig.

Ambrus Balázs.

Szappan.

Irta: KOSZTOLÁNYI DEZSÓ.

Krakauer H. Henrik állásnélküli pinczér reggel korán kádjegyet váltott a népfürdőben. Egy kis szobába vezették, amelynek reczés üvegajtaján a gáz lepke-lángja tánczolt, benn a padlón gyékény futott végig, a fal mellett pedig állott a porhadt fakád.

A pinczér mohón magára zárta az ajtót, kétszer. Azután — a kalapját le se véve — megállott a gáz-láng alatt és ünnepien körülnézett, mintha magába akarná ölelni a szobát és végtelenül meghatódna azon, hogy ideérkezett. Gallérján dér fehérlett. Sokat csatangolhatott éjszaka, kirojtolódott nadrágja csatakos volt, a szemé zavart. Egyetlen természetes mozdulata az lett volna, hogyha végigvágódik a kis szoba padlóján, egész hosszában. Levette a kalapját, félre-simitotta gyér haját, gerinczét megkeményítette. Belőtekintett az olcsó, zöld tükörbe és nézte girhes, zöld arczát. Lassan kigombolta télikabátját, amelyen csak egyetlenegy gomb fityegett, felakasztotta a fogastra és belső zsebéből kivett egy feketenyelű borotvát.

A borotvát kinyitotta, megtapogatta éles pengéjét és odatette a szalmaszékre.

Még egyszer megnézte, be van-e zárva az ajtó. Senkise járt a folyosón. Ez a pillanat alkalmasnak látszott. Három kemény és határozott lépést tett a szék felé, összeráncolta szemöldökét és a borotva után akart nyulni.

— Majd később, — gondolta — piszkos vagyok, előbb meg kell fürdenem.

A szobában kellemes meleg dongott. Ez arra csábította, hogy levetkőzzék. Egymásután dobta földre pecsétes és fényes ferenczjózsefét, a barna, bolyhos mellényt, a szürke nadrágot, kinyitotta a forróvizet csapot s kis, hitvány gyerekteste alig várta, hogy megteljen a kád. A habok vidáman nyargalásztak benne. Előrehajolva nézte a pezsgő vizet, sovány hátából kiugrott garádicsos gerincze, amely olyan volt, mint gyalulatlan deszkán a kemény, csomós faér. Egy perc múlva kábultan loccsant a vízbe.

Kinyújtotta lábait, hátraszegte fejét a kád kávéján és zsibbasztó forróság hizelegte körül. Ugy tetszett neki, hogy ágyban hever, hullámok párnáján, testét a víz édes dunyhája takarja, a szeme tüzelt, a haja felborzolódott, az arca pirosra gyulladt. Semmire se gondolt. Határtalan szabadnak tudta magát. Élete a háta mögött heverf. Babrált a vízzel, eregette a csapokat, bukdácsolt, sűrű, szivárványos szappanhabot vert, megdörzsölte a tarkóját, jól beszappanozta a haját, a fülét, a mellét, azután — egyenként — a lábait és jókedvűen prüszkolt a vízben. Néha a borotva felé pillantgatott, a víz azonban marasztalta.

— Még van néhány percem — mondta.

A pincér, aki sohase báméskodott, most — évek múltán — először volt egyedül és hosszan, boldogan nézte a libegő gázt, a falakat, a földrevetett ruháit, amelyeket kétségbeesett gesztussal dobott le, örökre. Magát is figyelte. Észrevette, hogy érdekli a teste. Kezét a lepkeláng felé tartotta, hogy lássa a piros-kék térképét, a vér derengését és rajta az erek kék vonalait. Fejét leszegte, szemét a mellére meresztette, amelyet eddig sohase nézett meg. A bőrét keshedtnek, vajsárgának, éhesnek, de elég jó minőségűnek találta. Különösen megörült annak, hogy a lába nagyujját kedve szerint vissza tudta hajlítani. Ötször-hatszor megpróbálta. Mindig sikerült. Vajjon lehet-e ezzel pénzt keresni? Meg kellene tanulni hegedülni a lábával, mert ma már kézzel sokan hegedülnek, orfeumba mehetnek, csak egy gazdag meczenást szerezne, aki kitaníttatja. Vannak Budapesten láb-meczenások? Valószínűtlennek tartotta, de sokáig gondolkozott, már látta is nevét a lapokban, az orfeum plakátjain, a villamos ujságban. *Krakauer H. Henrik lábművész.* Csak a név nem jó. Ilyen alkalmakra az ember álnevet választ; angolt, vagy francziát.

Sokszor egymásután kimondta a nevét, halkán, a fal felé fordulva, belesugta a vízbe, a csapokba, a szobát megtöltötte vele. Nagyon elcsudálkozott, hogy neve is van és hogy éppen így hívják: *Krakauer H. Henrik.* Nem előkelő név, de van benne valami szomorú muzsika. Alapjában az a furcsa, hogy néhány betű jelent egy egész embert. Ez a név öt jelent, a fájdalom, az éhséget, a testét, amelyet megint körülzappanoz, puhán és gondosan. Tiszta akart lenni, patyolatfehér, makulátlan. Könnyű szappanhabban fürdött: A kádban gőzölgő vizet is vastag szappanréteg borította, mint dupla hab a kávé. Még egyszer fehérre meszelte magát, legmósta a tarkóját, a haját, a fülét, a mellét, mint előbb, de még buzgóbban, hogy minden szennye-mocska leolvadjon.

Nyitogatta a csapokat, uj-uj vizet zuditott magára, a szappan már vékony áttetsző hártává soványodott.

— Még most sem vagyok tiszta — sopánkodott. — Rossz ez a szappan.

Ujra kezdte a tisztálkodást. A homlokát bemasztolta. Ekkor — minden ok nélkül — eszébe jutott egy régi czimborája, a nevét se tudta, csak azt, hogy két évvel ezelőtt valami markórral együtt szolgált egy ferenczvárosi kávéházban és éjszaka borközi állapotban kilopott a zsebéből két pengőt. Azt hitte, hogy másnapra visszaadhatja. Egy hónapig furdalta még a gondolat. Azután elfelejtette. Különös, hogy most ez bántja. Mit akar tőle a markór? A markór szegény ember volt. Már emlékezett rá. Csehországból jött, alig tudott magyarul, Venczelnek hívták. Barna szeme kétségbeesett riadalommal tekintett a világba, a szeme állandóan vöröslött, mintha kisírta volna, szurós, villás bajuszt viselt, amely harciásan ágazott kétfelé, mint a höszcinczér bajusza. Kissé belefájdult a szive, amikor rá gondolt. Gyalázat, hogy szegénytől lop. A markór hetekig mesélte fünek-fának a csodálatos históriát. Sohase gyanúsította őt. Már csak azért is vissza kell adnia a két pengőt. Ezt most el kell intéznie, még ma reggel, felkeresi a kávéházban és bevallja, hogy ő a tolvaj. Addig nem halhat meg. Ha az ember elmegy, válják el békességben.

Megállapodott ebben, de a gondolat kissé megbolygatta a tervét. Izgatottan ült a vízben s tovább tisztálkodott. Még a markórnél is nagyobb baj volt a pikkoló-fiu. Mert az ügy nem maradt abban; később be kellett bizonyítania a kávésnak, hogy a pikkoló a tolvaj, aki — miután a telefon-fülkében kétszer arculteremtette — mindent magára vállalt. Szegény kis kölyök szégyenkezve állott a kávéházban, kezében az ujsággal, csak nézett a nagy-nagy szemével, azután szó nélkül utnak indult. A pincér elfordult, hogy ne lássa a pikkoló szemét. Kétségtelen, hogy miatta csapták el, az ő lelken száradt, hogy fillér nélkül ment haza, siránkozva, gyalog Kispestre és azóta talán miatta éheznek. Fél munkával nem lehet beérni. A pikkolót is felkeresi. Holnap vagy még ma vagy most mindjárt, reggel. Csak ezt a két dolgot kell lerázni a nyakáról, azután visszajön. Még akkor se késő. Végigdörzsölte a lábát és uj vizet engedett a kádba. Mind a két kezével csapkodta a testét. Hadd jöjjön le minden piszok. Dühösen, fanatikusan, kétségbeesetten mosdott. Felállott a kádban. Haja megöszült a habtól, sikamlós testét vastagon borította a puha, lyukacsos, színesen villogó szappanréteg, fehér, talpig fehér volt, még a bajusza is, mint egy hóember. A mellén babrált, paskolta, gyurta, csikarta a szivét. Igaz, mi van az asszonynyal? Három hónap óta nem látta. Azóta csak kocsmába járogat, zongoraverklit hallgatni, kártyázni durákat és máriást. Itten is ő a hibás. Az asszony kutyamódra szaladt utána, öt-hat utcán, csak neki nem volt szive feléje fordulni. Most látta a felesége kékbabos zsebkendőjét is, amelyet a szemére nyomott. Azután a szájába dugta a bolond, hogy ne hallják a sirása. Szegény, szegény asszony, jó asszony, kedves asszony, gondolta a pincér. Nemrég hallotta valamelyik cselédismerőstől, hogy beállt viczenének, tudja is hová. Szegény, kedves, buta asszony. Az ablakon már feltetszik a hajnal. Ha most felöltözik, beszélhet vele, ilyenkor nyit kaput, a lépcsőházat söpri, a garádicsokat sikálja. Neki is illik egy jó szót mondani vagy mi. Annaira érezte ezt a pincér, hogy a forróságtól kissé megszedült, a falhoz kapott és hogy el ne bukják, megrántotta a zuhanyt.

A zuhany végigmosta a testét, a hab fehéren fröcs-

csent a szennyes vízbe és egy pillanat múlva a szoba közepén állott, fehéren, mint a cukor.

— Tiszta vagyok — mondta.

Mosolyogva nézett a borotvára.

— Krakauer, — sóhajtott, mert mindig a vezeték-névén szólította magát — ostoba számár vagy. Gyorsan öltözz és intézd el a három ügyet: a markórt, a pikkolót és a feleséged. Majd azután beszéllek veled. Addig azonban nem.

Dideregve maga köré kerítette a lepedőt és leült a székre. Elkészült a halálra s megtehetné volna, amit akart. Ő azonban úgy érezte, hogy aki a halálra elkészült, az az életre készült el, s csak az élhet, aki nyugodtan meg tudna halni. De nem ért rá meghalni: sietni kellett a markórhöz, a pikkolóhoz és a feleségéhez. Minden porcikája az életé volt. Ellökte a borotvát, betolta a télikabátja zsebébe, sietve öltözködött. Ezer terv forrott a fejében. Ruganyosan lépkedett. Künn a téli nap sárgán és mozdulatlanul égett, mint valami nagy macskaszem, a zuzmarás levegő, a fehér háztetők, a meginduló villamosok az élet kedvét lehelték. Zsebében megtapogatta a borotvát. Arra gondolt, hogy öt perc múlva a felesége szobájában lesz és megborotválkozik. Nem is értette, hogy a borotvát mire másra lehet használni, mint borotválkozásra.

Toll és tőr.

— márcz. 20.

HAZAI SAMU, aki nem politikus, csak katona, beszélt a Házban a parlamenti őrségről, tehát egy olyan katonai kérdésről, amely politikai, illetőleg egy olyan politikai kérdésről, amely katonai. Nem mondott hosszú beszédet, nem szónokolt, nem cifrázta a dolgot, s egyszerre kivilágosodott az egész zürzavar, amivel ezt a kérdést körülködösítették. Mert Hazai nem politizált, hanem csak katonásan megmondta az igazat. Csak az igazat, semmi egyebet, és ennek az igazságnak nem adott semminő színezést, semminő irányt és semminő tendenciát. Furcsa módon éppen ennek következtében Hazai felszólalásának a legjobb politikai hatása van, s ez azt mutatja, hogy a politikát legjobban mégis politika nélkül lehet csinálni, mert ami politika, az rossz politika, ami nem politika, az jó. Szinte kívánja az ember, hogy katonák üljenek a parlamentben, s legfőként olyan katonák, mint Hazai Samu, aki a katonai érdemeket ennyire civíl egyszerűséggel tudja gyakorolni: A felszólalás hatása alatt kissé úgy érezzük, hogy ha kezdettől fogva a Hazai Samu feje szerint intézték volna ezt a kérdést, a parlamenti őrség ügye nem mérgesedett volna el ennyire. Mert, tetszik tudni, ebben sem az volt a veszedelmes, ami katonai volt benne, hanem az, ami politikai. Ime, a politika kusza helyzetekbe vitte a katonát, s a katona ennek ellenében rendb hozta a politikáját. Szalutálhatunk érte Hazainak.

POLÓNYI GÉZA BEVALLOTTÁ, hogy nem olvasta Szekfü Gyulának Rákóczi-ról írott könyvét. De azért annyira ismerte a tendenciáját, hogy a legrészletesebben elítélhette. Akik mögüle, tehát az ellenzéki oldalról, közbeszólásokkal fűszerezték az esetet, azok természetesen nem olvasták a könyvet, s akik Berzeviczy Albert beszédét helyeslően tá-

mogatták *pro* Szekfü, a másik részről, azok szintén nem olvasták a művet. Csak Berzeviczy Albert olvasta, de több mint száz embernek volt véleménye róla. Meg kell még jegyezni, hogy akik eddig irtak e munkáról, azok *sem* olvasták, mert ha olvasták volna, másként irtak volna. Hát nem nagyszerű ez? Szükség van-e egyáltalán könyvekre, ha az emberek, anélkül hogy belekukkannának, a könyvbe, *ugyis* tudják, mi áll bennük? Szükség van-e olvasásra, ha kiderül, hogy ennyire nincs szükség rá? Szükség van-e emberekre, — már mint a könyvek szempontjából — ha látnivaló, hogy a könyv az emberektől ily elképesztően független? Az esküdtek az összes feltett kérdésekre egyhanguan *nem*-mel felelhetnek, sőt úgy felelhetnek a kérdésekre, hogy megelőzőleg meg sem hallgatták őket. Minek az? Mindnyájan zseniálisok vagyunk, mindent tudunk, s legjobban azt tudjuk, amit nem tudunk. Persze vannak prédikátorok, akik úgy vélik, jobb volna, ha azt tudnók, *mit* nem tudunk. De ezek tévednek, mert azt hiszik, hogy tudunk valamit. Holott valamit mi nem tudunk, s ez a valami az, hogy semmitse tudunk. Ezt a tudásunkat is úgy meritettük, hogy az erre vonatkozó összes könyveket elolvasatlanul hagytuk. Mink már csak ilyenek vagyunk.

AKIK ARRÓL PANASZKODTAK, hogy *nincs magyar kritika, most örüllön-örüllhetnek azon, hogy a kritika kiterjesztette a területét. Tegnapról mára megszületett a film-kritika. A kissé amugyis tulterhelt színházi rovatot súlyosbitja az új műfaj, de legalább semmi fejtorést nem okoz az olvasóközönségnek. Ezt a kritikát ugyanis nem a film-től távolállók írják, akik ekként tájékozatlanok lehetnének abban, amit kritizálniuk kellene, hanem megírják maguk az érdekeltek, s azután, soronként megfizetve, nyilvánosságot adnak neki. Ez a jó kritika, kérem. A filmtulajdonos meg van elégedve vele, mert az jelenik meg művéről, amit ő nyomtatásban látni szeret. A nyilvánosságot képviselő napisajtónak sincs oka zúgolódásra, mert Sarceynak sem fizetne annyit soronként, mint amennyit neki fizet a film a kritikáért. S legjobban meg van elégedve maga a voltaképpeni nyilvánosság, az olvasóközönség, mert végre olyan kritikát kap, amit nyugodtan nem kell elolvasnia. Ha színházra, irodalomra és művészetre is bevezetnők ugyanezt a rendszert: minden a legszebb rendbe zökkenne, és nem volna annyi szó a kritikáról, arról, hogy van, s arról, hogy ha már van, akkor miért nincs? Most sokat beszélnek a kritika befolyásoltságáról, mert nem tudják biztosan, hogy csakugyan befolyásolva van-e a kritika, vagy nincsen. A fizetett sorok elfogulatlanságát ellenben mindenki nagyszerűen látja, s nem kell magában fölvetnie a kérdést, hogy aki ezt írta, miért írta? Azért írta, mert fizettek érte. Nincs ennél szebb, jogosabb és egyszerűbb dolog a világon!*

ELŐBB A FŐKAPITÁNY avatta hőssé Csizsár Imrét, a kisésti revolver-dráma halottját, azután munkásmozgalom akarta hőssé és pedig szabadlábú hőssé előléptetni Gatsót, a revolver kezelőjét. Kiküldött tudósítónk jelenti, hogy egyik törekvés sem sikerült, s jobbszemű emberek még a törvényszéki tárgyalás előtt megmondhatják, hogy nem is fog sikerülni. Hősök ebben a kis pesti tragédiában, sőt, ami még rosszabb, ebben a kisésti tragédiában nem szerepeltek; szegény Gatsót még az sem teszi érdekessé, hogy ölt, Csizsárt még az sem, hogy megölték. Ritkán játszottak el ennyire vérpiros színjátékot szürkébb emberek, mint e szerelmi háromszög tagjai. Kétségbeejtő, s minél többet olvasunk róla, annál biztosabb, hogy még a nő sem érdekes. A halott férfi nem érdemelte meg, hogy agyonlőjjék, az élő férfi nem érdemelte meg, hogy agyonlőhessen valakit,

s a nő azt nem érdemelte meg, hogy miatta akárcsak egy macskának is kioltassék élete. Minél jobban nézzük, annál kevesebb néznivaló marad az elmúlt hetek e szenzációjából. Tisztára véletleneken mulott az egész, s látnivaló, hogy ha a véletlenek csak egy kicsit más irányba ferdülnek, a három figura tovább élhet szürkeségében. Ha a hölgy nem szunnyad el kellenél tovább a szerelem oldalán, ha a férj nincs otthon, amikor a hölgy hazaérkezik, ha a rendőrtiszt nem egészen egyedül van a rendőség házában: — már nem is történik semmi, csak a Ráday-utczában folytatódik tovább egy olyan liezón, amilyen összesen több ezer szövődik-fonódik minden nap minden órában legalább is minden utcának egy-egy házában. A törvényszéki tárgyalás roppant kényelmetlen lesz szegény közvéleményre, amely előtt mind a három alak a maga semmiségébe fog visszaroskadni; eleven és halott egyaránt. Az embereket vélte érdekeseeknek, pedig csak a revolver az: kis aczélkaszni, aminek öt fiókja van, mindegyikben az ember örök problémája: Élet és Halál. Tessék a revolverről elmékedni és tanulmányokat írni!

Krónika II.

Az új bikaviadal.

— márcz. 20.

Hosszu cikkek a tiszta sportszellem elhanyaglásáról; a testképzés okvetlen való szükségéről; a nemzetközi sport porondján való nemzeti dicsőségünkről; a magyar lovagiasságról, mint olyanról; a nyers erőszakról, mint ugyanolyanról... Miért? miért? miért? Mert Törő ur (megbocsásson, a nevét elfelejtettem) nekiszaladt Kertész kettőnek és nemcsak a sipcsontját, hanem a szárcsontját is eltörte, ami — nehogy félreértsük — bennem is őszinte részvétet kelt, mert én sem szeretném, ha nemcsak a sipcsontomat, hanem a szárcsontomat is eltörnék valamely elvi küzdelemben. Mert, ne feledjük el, a futballnál elvi küzdelemből van szó, hiszen hogy valakik jobban tudják a hálóval körülvett kaliczkába bekergetni a bőrrel körülvarrt gömbölyü levegőmennyiséget, tehát a labdát: ez csak a mi közös megállapodásunk szerint jelenti azt, hogy e valakik derekabb, kitünőbb, sportabb emberek, mint a másvalakik, akik kevésbé tudják.

Nemzeti... nemzetközi... sportszellem... dicsőségünk... porond... — ezek csak szavak, amik körülzenélnék valamit. Nézzük, mit? Ezt:

Törő ur éppen a borbélynál volt (és nyilván azt mondta:

— Tessék jobban kiberetválni és egy kis otkolont is, no meg pudert, de ne sokat, a mitésszerre vigyázzon jobban, mert a multkor is vérzett...

A borbélylegény ezután azonnal a Művész ur mesterségére terelte a beszédet, így szólván:

— Mézstatik ma délután a meccsen...

Mire Törő ur így válaszolt:)

— Ehe. Ma délután egy kicsit eltöröm a Kertész Vili lábát.

És Isten mit tesz?

Azt teszi, hogy Kertész Vilinek a papája véletlenül szintén beretválkozik a borbélynál vasárnap délelőtt,

reszketve hallja, mit mond fiának politikai ellenfele, hazasiét, s ezt mondja fiának:

— Vili, vigyázz, Törő pikkel rád és a lábadat akarja a tönk szélére juttatni.

És délután megtörténik a katasztrófa, a Kertész Vili lába sportvezérczikkek, sőt egyéb vezérczikkek tárgyát is képezi és emberek a kávéházakban (emberek vannak-e ott?) csaknem késre mennek azon a kérdésen, hogy Törő ur véletlenül törte-e el Kertész Vilinek nemcsak a sipcsontját, hanem a szárcsontját is, vagy előre megfontolt szándékkal? klubok választmányi gyűléseket tartanak, melyeken a felszólalások így kezdődnek:

— Mélyen tisztelt választmány!...

És így folytatódnak:

— Amit a szeretve tisztelt elnökünk...

És így fejeződnek be:

— Kertész Vilmos tagtársunk sajnálatos balesete.

Jelentések jönnek-mennek, tanukat hallgatnak ki s kipattan, hogy a borbélynál, délelőtt, egy pohár otkolón és egy tányérka puder mellett Törő ezt mondta:

— Ma délután eltöröm egy kicsit a Kertész Vili lábát.

Mit látok én?

Huszezer embert magas tribünökön, kipirult szemeket és csillogó arcokat, ifjui lelkesedést, lobogó zászlókat, nemzetközi sportszellemet, nemzeti testegyenészetet...

És mit hallok?

— Hurrá! hurrá! É—hé—héljen!

És még mit?

— Ma délután egy kicsit eltöröm a Kertész Vili lábát.

És mit szólok?

Semmitse szólok egy olyan ügyben, amely a borbélyműhelybe nyulik vissza, ahol véletlenül jelen van a Kertész Vili papája, aki satöbbi. Semmitse szólok, mert én otthon beretváltatom magamat, nem töröm, hogy a borbély a szappant a kés nyelével kenje az arcomra, otkolón és puder ellen tiltakoznom sem kell, mert ezeket nem bocsátom az illetékes borbély rendelkezésére.

Már most azt kérdik önök a Kertész Vili sajnálatos balesetével kapcsolatban, hogy mért nem töröm, hogy a borbély a szappant a kés nyelével kenje az arcomra? Ha már a nemzetközi sportszellemről beszélünk, megmondom azt is: Mert a kést magát a borbély dezinficziálni szokta különböző folyadékokkal, de soha eszébe nem jut, hogy a kés nyelét is dezinficziálja, s azzal naponként legalább harmincz arcra keni föl a szappant és keni le a pattanásokat. Én tehát a bőrömet félttem, mikor a kés nyele ellen tiltakozom.

S hogy mit kellene tenni az ilyen sajnálatos inczidensek elkerülésére? Hogyan távolítsuk el a nyers erőt a pályákról, s hogyan tegyük a mérkőzéseket az igazi sport nemes és kimagasló eseményeivé? Erre két mód van. Az első az, hogy az ember maga borotválkozik, amit azonban igen nehéz megtanulni, mert a szakáll sokféle irányban nő és ösvényei vannak. A második mód az, hogy az ember minden borbélyt, akivel

életében érintkezik, türelmesen kioktat arra, hogy a kés nyelét nemlétezőnek tekintse. Így egy ember, egy-maga, egész borbélygenerációt nevel föl, s néhány év-tized elmúltával hasonló sajnálatos incidensek egyetlen egy mérkőzésnél sem fordulhatnak elő. Miért?

Mert Törő, mielőtt kimondaná, hogy ma délután egy kicsit eltöri a Kertész Vili lábát, arra gondol, hogy véletlenül a Kertész Vili papája is ott van a borbélynál és meghallja ezt a sportszerű kijelentést, amiből utóbb választmányi ülések fakadoznak, sőt vezércikkék is. Ezt pedig Törő nem akarja, nem is akarhatja.

Megtörtént-e a Kertész Vilire vonatkozó megjegyzés, nem tudom, de abban különbözöm a többi sportirótól, hogy nem is keresem. A teljes sajtószabadság hive vagyok s ez az elvi álláspont inkluzíve azt is magában foglalja, hogy az emberek a borbélynál azt beszélnek, ami tetszik nekik. Viszont a teljes sportszabadság mellett is állást kell foglalnom s ez a következőket foglalja magában:

1. Nem szabad labdarugó mérkőzéseket tartani, az emberek a lóversenysportra szorítandók, ahol mégsem történik meg, hogy egyik ló a másiknak eltöri a lábát, vagy ha megtörténik is, ezt a borbélyműhelyben semminő kijelentés meg nem előzi.

2. Ha már vannak labdarugó mérkőzések, semmi esetre sem szabad beléptidijukat szedni.

Mihelyt e második pont érvénybe lép: nem lesznek a mérkőzéseknek jövedelmeik, a labdát csak a rugás kedvéért rugják, vagyis sehogyse rugják, nem lesz sport, sportszellem, nemzetközi porond, nemzeti lovagiasság, semmise lesz, és nem törik el Kertész Vili-nek nemcsak a sipcsontját, hanem a szárcsontját is.

Igy legyen.

Gábor Andor.

Szerelmesvers.

— Peter Altenberg. —

Rózsásnak akarom, *kell* látnom drága arcod . . .
 Ha szívem vérével kellene is rózsásra festenem!
 Rózsásnak kell látnom drága arcod,
 Rózsásnak s rajt' a jólét édes, gyermekded mosolyát!
 Hanem sápadt lett arczod néhány nap óta, drága,
 S halálos fáradtság sötétlik körülömben világos szemeidben?
 Legdrágább teremtese e Földnek, mondd, mi bajod?!?
 Borzasztóan aggódom éretted . . .
 Akarod a királyfit ölelni?!?
 Akarod a regényes gimnazistát?!?
 Akarod a pinczért, aki kiszolgál?!?
 Akarod az idegent, a ki az utcán, kitalálva áll magába?!?
 Akarod a pékinast, ki reggelente süteményt hoz?!?
 Bizony sápadt lett arczod néhány nap óta, drága,
 Legdrágább teremtese e Földnek . . .
 Sápadt lettél és betegeskedő!
 Kellenének mámorok?!?
 Én, én többé már nem adhatok . . .
 Mert az álnok gyilkos „megszokás” orozva gyöngéd lelkedbe lopódzott —
 Édes kincsem,
 Rózsásnak akarom, *kell* látnom drága arcod . . .
 Ha szívem vérével kellene is rózsásra festenem!!

Gömöri Jenő.

Az altwien-kabát.

Irta: LUKOVICS IMRE.

Vannak mámoros emberek, akik a sáros földutba össze-vissza beletaposnak és sokan ezeknek a nyomába lépnek. A sár ott szétgyuródik és felszikkad, új ut képződik a sárban és végre mindenki a cikk-czakkozó uton halad az utban, kitérnek, előreahajolnak, utánoznak az ugrásban, utánozzák az alkotót.

Vannak emberek, akik az életben is ilyenek. A tömegszuggesztíót emeli még az alkotóerők hiánya, a társadalmi pózok, vágyak, hiúságok és sok efféle társadalom-virág. A lelkek rendszerekben nyilatkoznak meg és nem indulnak új utakra, nincs lelkizükségük már ujakra, a szentimentális lelkek a régít élik föl, örülnek a kicsiségeknek, nem keresnek és mindenütt harmóniát találnak, a ridegek, a beojtott lelkűek a hasznót keresik.

Az orfeumban gondolt Paula ilyenekre. A kandeláber fénye ráhanyatlott a vállára és olyan lett, mint egy kis nipp, egy beszélő, gondolkozó nipp.

— Paula . . .

Révedező szemét ráemelte a fiura és mosolygott.

— Mire gondolt? — sugta a fiu és test-vágygyal beleült Paula szemébe.

— Semmire. Magára. Mindenkire, az életre, a vágyakra. Ma egy fiura gondolok, egy emlékre, Flaubert Gastonjára . . . Azt fogja kérdezni, miért nem gondolok magára. Mert így jön, mert nekem így jobb, mert nekem így tetszik, mert . . . Önnek nincs joga kérdezni. Nem szép, ha kérdez, és én elmondom, hogy mire gondoltam. Azt kérdezi, hogy miért mondom el? . . . Nem tudom. De jól esik, ha meghallgat. Sokkal többet mondhatnék magamról, Flaubertől, akinek Lucieja nem válaszolt a gyerekszerelme föllevenítőjének, de megrögződött bennem egy gondolatom és ezt meg kell hallgatnia.

Elmondta a gondolatát és az álmélkodó fiu mellől fölkelt. Derüsen mosolygott a kivasalt arczára, a kamélaillatu fiura.

— Nem ért meg, nem ért meg?

— Értem.

— Nem ért és sohasem fog megérteni. Nincs lelke, nem ismeri a szabadságot.

— De ismerem.

Megveregette a fiu arczát és körülnézett a szalónban:

— Rabszolgák, csupa rabszolga.

A portás előhívta a fogatot és derüsen kérdezte Paulától:

— Ma ily korán?

— Ma ily korán — mondta és beült a kocsiba.

Nem bántotta, hogy a jó fiut rabszolgának nevezte és az ma nem fog aludni. Elfelejtette a mosolygó szobrokat, az üres muzsikákat, az asztalkendőkön a furcsa kigyózó rajzokat, melyek mindig bántották.

Amint hazaért az éjszakából, besietett a szalónjába, amelyet szeretett. Emléke volt benne Li-Hutól, a fiatal, meleg kínai poétától. A falon egy duszövésű szönyegen keleti öreg asszony, az idők minden csufságával, akit imádott. Egy bronzszobor állt a sarokban, lerakott fegyver egy hideg tudóstól. Aktok, selymek, konstantinápolyi emlékek és szerelmek. A játékaik, a barátai, akik jöttek akkor, ha hívta őket, Li-Hu a táguló finom orrczimpaival, a csókjával, nézésével a Fridol, Enrico a félszégével.

De ma nem hívta őket. A rózsaszínű kereveten egy kis kabátka feküdt szunnyadva, elkopva. Egy ismerős, egy léleknélküli alkotó, mint amilyen rabszolgák is vannak. Kiterítve, érzéktelenül hanyatlott rá a kerevetre, aztán egyszerre, hogy megszólalt a fény, a sárga csikok a nagy pepitagalléros kabátban elkezdtek mesélni, ujjongani:

— Volt, volt, sok volt . . .

A határszéli városkában ebben a kabátban álltak a germánrajzu utczában. Siegfried, a tizenhatéves fiu szoritotta először magához ezt a kabátot. És csókolt még nem csókolt vallomásokat a szőke hajába . . .

Li-Hu és Enrico kibujtak a nyitott ajtón és Paula egyedül maradt a kabáttal.

Lecsavarta a fényt, — az utcáról az éjszakából egy lámpa fénye szakadt be a mesélő kabáthoz. A Paula ölébe. Aztán előkerült egy sűrűn irt papiros — talán a külvárosból jött közönséges vörös bélyeggel — meleg-séggel és emlékekkel.

»Érdemes volt megírnom? El fogja valaki olvasni? Meg fogja valaki érteni? Volt egy lelkitestvérem régen, talán ő igen, talán . . .

Egy gyerekkori emlékemmel bibelődöm a leg-ujabban . . . Abban a kis határszéli városkában, ahol születtem, szép kis virágos kertem volt. A kertem virágai a kis lányok voltak, akiket diákkoromban féltve őriztem, vigyáztam a bajaikra és örömeikre és úgy nőttek fel előttem, mint lady Wortley-Montague kertjében a sok lilium. Megfigyeltem őket, nap-nap után vettem rajtuk észre kis változásokat és szerettem őket.

Amikor gimnazista koromban eljutottam az Imigyen szóla Zarathustrá-ig, mérni is kezdtem.

A kis városka lányai közül a szomszédunk, a borbély lánya érdekelt legjobban. Emlékszem. Talán egy tizenöt éves koráig egy érdekes altwien-kabátot hordott, eltűnt mindenütt, jelentéktelen volt és nem voltak még szerelmei.

Egyszer, csak egyszer kívántam a közelébe érni. Az ajkáig, és elértem. Örült voltam, ma bűnbánó vagyok, hogy loptam, mert nem tudok feledni. A borbélytányért megrázta a szél, a Mihálytornyon hetet ütött az óra, valahol becsaptak egy ajtót, leveleket zörgetett el a szél mellettünk, emlékszem, emlékszem.

Ő megremegett. Ne — mondta és nem csókolt vissza. A csókját a szél vitte el, a nyújtott ajka visszagyogyott az álomarczába.

— Isten van — mondta.

És azóta elkerült.

Emlékszem. Tél volt, a jégen a kis városka helyőrségének zenekara játszott ábrándos chansont és akkor Paulát, a borbély lányát egy tisztel láttam karöltve siklani a jégen.

— Paula — kiáltottam fel a jégen, hazavittek és sokáig feküdtem betegen.

Akkor nem volt már Paulán a sokgalléros altwien-kabát, hanem egy fehér, hófehér sweater. A hófehér sweater új irányt adott az életének. Érvényre juttatta a formáit, a nézése is mintha befelé nézett volna, a finom nőiességeket a sweater reflexe növelte és a tiszték már megjelentek.

Emlékszem. Mindenütt szerepelt, eljárta a korzóra, láttam, halvány-lila leveleket olvasott a gázlámpa alatt, divatos bábok kísérték a sarokig.

Az én szerelmem világított, de kicsi voltam és szegény. A hitek megvékonyodtak bennem, és amikor a tanulmányaimat a határszéli városkában befejeztem, keserűséggel hagytam ott a mesélő, ódon Főteret, a soktornyú, harangzenés várost. Nem mentem többé oda. Félttem tőle.

Pestre kerültem, aztán sokat kóboroltam külföldön, sok nő került a szemem elé, nem szerethettem mindegyiket és nem gondolhattam mindegyikre . . .

Tegnap a februári fehérhasu járdán jártam és egy asszony jött. Lassan, üde ringással, játékos libbenéssel, lágyivü hajlásokkal. A szétpermetező, áradó melegéből, mely uszályosan huzódott utána, éreztem, hogy bódít. A szagát szívtam magamba, a fenséges remegését, a stilusos kopogását a járdán.

Emlékszem, — ilyen volt . . .

Egy gyerekkori emlékemmel bibelődöm a leg-ujabban. Csak a sweaterre gondolok és az altwien-kabátra. Csak arra az altwien-kabátos befelé néző lánykára. «

Hajnal volt. Gyárkürtök bugtak, emberek izzadtak valahol. A lámpa meghalt. Már csak Gaston és Lucie, a Flaubert-figurák játszottak a szobában. Lucie, aki nem irt a levélre választ.

A nagy, van de Velde-óra is beleszólt. Miért, miért, miért? . . .

Paula egy selyemzsebkendőre irt. Nem tudta tisztán, mit ír. Megnézte: Jöjj.

A nagy van de Velde-óra nem tudott olvasni és kérdezte, miért, miért, miért. Az inas bejött a levélért, a nagy van de Velde-óra még mindig kíváncsiskodott, Paula erélyesen mondta: Azért, azért, kiengesztelésül, jutalmul, mert jól esik, mert akarom, odaadom magamat . . . Azért, azért.

És az inas, a kis rabszolga felnevetett.

Miért?

Dr. Müller Vilmos.

A jó orvos jó emberismerő, finoman bonczoló lélek-buvár s talán legelső sorban meghitt, őszinte barát. Lanczettát forgatni hiszen sokan tudnak, megoldhatatlannak vélt sebészeti problémák tekervényeiben biztos kézzel, hideg tudással igazodik el a huszadik század orvosa, de még távol tőlünk az a kialakult orvosi típus, aki az embert formálja ki a ráaggatott tudományos ruhákból, aki a nagyképű miszticizmus álarczát letépi és mint valami középkori kabalát elítéli az öröklött hókusz-pókuszok dagadt szemöldökü tisztelétét. A magyar orvosi karban mindössze egy-két évtizede látunk igazán emberorvosokat, köztünk őket, velünk érzőket, modern gondolkodókat, tanítványait inkább a bölcselőknek, mint Galenusnak, rajongóit inkább a tudományos megismerésen nyugvó lélekkutatásnak, mint a csak látszólag nehezebben fölfejthető testi problémáknak.

Balassa, Semmelweis és Bókay után Korányi Frigyes volt a mestere annak az orvosnemzedéknek, amely a tudományos alakoskodás farsangi kosztümjét a munka szürke köpenyével cserélte föl. A most lendületben lévő, férfikorának legtermőbb stációjához ért generáción megismerszik Korányi esze és lelke. Müller Vilmos főorvos, aki a napokban királyi tanácsos lett, e nemzedéknek egyik pompás talentumu, sokat tanult, tekintélyes reprezentánsa, tisztelt név itthon és a külföldön, különösen a német belgyógyászati világban, ahol kiválóságainknak is csak kevese tud elismeréshez

jutni. Ez a mindössze harminczötéves orvos tizenhárom esztendővel ezelőtt, senkitől sem biztatva, merészen és szegényen nekivágott a nyugatnak, s amit friss szemei mohón fölittak, lázas sietéssel honi talajba ültette. A nagy Alföldön városról-városra járt, szinte száguldott, és a jóbarát, az okos ember közvetlenségével hirdette, hogyan kell egészségesen élni, hogyan védekezni a sikság minden buczkájából fenyegető tüdővész-bacillusok ellen. Kimient a szegedi tanyákra és a józan magyarok egyszeriben megértették a legcsudálatosabb orvosi misztikumokat: csak ember kellett hozzá, aki természetesen beszéljen velük.

Dr. Müller Vilmost korán tüntette ki a királyi kegy, de annál megérdemeltebben. Tátraházai tüdőbeteg-szanatóriumában a tudós gondosságával, az ember lelkiismeretességével, a barát szeretetével gyógyítja, istápolja az odasereglőket. Nagy ivben neki-lendült pályáján a királyi tanácsosság nyilván nem az utolsó állomás. Még sok tennivaló vár reá.

— P.

Az utolsó Stuart.

Angol-amerikai regény, CASTLE ÁGNES és EGERTON után.

II. rész. Ugyanaznap, este. (11)

TIZENHETEDIK FEJEZET.

Helén gyöngéden megnyomta az ajtó kilincset és betekintett a szobába. A kis lámpa lángja még mindig lobogott a rózsaszín ernyő alatt, a leány ágya mellett; de Joy már aludt mélyen.

A hercegné zajtalanul odasiklott az ágy mellé és nézte az alvó leányt. Olyan nagy volt az anyai ösztön e gyermektelen asszony szívében, hogy ő, aki sohase izlelte az éjjeli gyermekvirrasztás, a dajkálás gyönyörét, aki nem tudta, mi az, lopva elmélázni a kis drágaság, a mi saját drága kincsünk szemlélésében, aki nem tudhatta, mi az a törtető gyöngédség, mely a gyámoltalan kis lény védelmére siet, aki nekünk köszöni, hogy élhet, lélegzetet vehet, ő most érezte, hogy mindez indulatok édes kinjához valami hasonlatos nyugtalan-ság dobogtatja szívéét, amint ott áll, ott méléz, fogadott leánykája fölött. Itt volt végre a gyermek. És Helén, kinek az igazi anyaság legelső, kezdeti örömeiből semmi se jutott, most elringatta magát abban a képzelődésben, hogy ime, utólag veszi ki a maga részét azokból az örömeiből, melyeket egy ujszülött, gyámoltalan kis baba nyújthat. Az alvó arc ellágyult vonásaival igazán eléggé gyermeki, szinte babaszerű is volt; gyermeki a göndör fürt, olyan halvány, mint a reggeli napfény, és olyan finom, mint a leglágyabb gyapju-gomolyag; mint a kis gyermeknél, úgy maradtak nyitva az ajkak, úgy feküdtek az öklöbe szorított kis kezek, az egyik kívül a rózsaszín takarón, a másik fönn az állacs-kájánál, csaknem a szájában. Helén emlékezett; hogy sok parasztgyermeket látott már így feküdni szegényes vaczkában.

Most közelebb hajolt az alvóhoz. — Ah, Istenem, milyen zok-sóhaj volt ez! És a kicsike sirt is: hosszú szempillái még most is össze voltak tapadva, nedvesek voltak a könnytől! De bizonyosan csak olyan kisgyermek-sírás lehetett, mert ime, most ismét mosolyog ál-

mában és — de mi ez? A leányka összeszorított ujjai közt ott csillogott a gyöngysor: Joy úgy aludt el, hogy a gyöngysor éppen ajkai előtt volt.

Helén szíve csaknem elolvadt a meghatottságtól. Ez a szegény gyermek, elhagyatva, idegenben, kimerülve és izgatottan, vigasztalásért, megnyugtatósért ahhoz az egyetlen ereklyéhez fordult, amelyet édesanyjától kapott, »attól a valakitől, aki szerette őt!« »Mit tud ön, asszonyom, az én édesanyjáról?« Ezt kérdezte tőle a leány legelőször, amikor magukra maradtak. Jó Isten! mit mondhatott Helén ennek a kis ártatlannak az ő édesanyja felől?!

»Meghalt. Szeretett téged. Az volt a kívánsága, hogy magamhoz vegyelek« — ez volt a kitérő válasza. A leányka hirtelen különös tekintetet vetett reá és visszaesett szemérmes, tartózkodó hallgatásába.

A szegény anyának és önfeláldozásának gondolata, az iránta érzett szánalom, könyeket fakasztott Helén szemében. Aztán, amint minden dolgában tenni szokta, most is Istenhez fordult azzal a kéréssel: segítse meg, hogy jó anyja lehessen a szegény, elhagyott teremtsnek; Isten áldását kérte új kötelességének teljesítésére, de különösen Isten áldását, oltalmát magára a fiatal teremtsre.

— Oh, én Istenem, — szólt végül — hadd legyenek ezek a legutolsó fájdalomfakasztotta könyek, melyeket ebben a házban ontott.

* * *

Mikor Helén visszatért szobájába, férje már ott ült a kandalló tüze előtt. A férfi föltekintett és arca merő gyöngédség volt a szerelem, csodálkozás kifejezésétől, amit Helén régtől fogva olyan jól ismert és mindig büszkén magasztalt, ami tizennégy év után is, még mindig, úgy megremegettette szívéét, mint ahogy egy boldog fiatal leányka szíve szokott először megrendülni.

— Benéztem egy pillanatra a gyermekhez; mélyen alszik — szólt Helén, s amint e szavakat kiejtette, az a gondolat, hogy milyen véghetetlen nagy volna most az öröme, ha a kettejük tulajdon gyermekéhez nézhetett volna be így, ez a gondolat úgy ütődött szívéébe, mintha tört döftek volna bele. De e nyilaló fájdalom mellett is észrevette, hogy férjének az arca mennyire megváltozott. Egy szempillantás alatt térdre rogyott férje mellett és karjával átölelte nyakát... — De azért mi boldogok vagyunk, ugy-e, Clunym, nagyon boldogok?

A férje azzal a rendkívüli szenvedélyvel vonta magához nejét, amelyet egész este tanúsított vele szemben. A nő egy kissé kibontakozott az ölelő karok közül, kissé hátradült, hogy jobban arcába nézhesen és két kezét férje vállához tapasztotta. Közben ruhájának bő ujjai egész hosszában föltárták fehér karjait.

Milyen szép! és az enyém! — gondolta a férfi, mialatt merőn nézte a mellette térdelő nőt. De nemcsak szépsége volt az ok, amiért éppen ma ilyen szenvedélyes, forró szerelemmel vonzódott a nőhöz, az ő Helénjéhez.

Átfogta lázas kezeivel a derekát és örülten csókolt a kedves karokat a kézcsuklótól föl egészen a könyök lágy hajlásáig.

— Én szentem, szerelmem, hűséges hitvesem! — kiáltotta csaknem magánkívül.

E szertelen hevességével, zabolátlan kitérésével a bensejében zakatoló nyugtalan-ság, félelem, amit mindenképp elnyomni igyekezett, csak annál hamarabb elárulta magát az ilyen dolgok iránt rendkívül érzé-

keny női felfogás előtt. Helén reszketni kezdett félelmében.

— Cluny, mi az? mi lett? Beszélj. Egészen kikeltél magadból és ilyen volfál az egész este.

— Persze és neked észre kellett venned! — szólt a férfi és könyörgő szemeivel csaknem elnyelte az aggodalmas drága női arcot. — Oh, bocsáss meg, szerelmem.

Ekkor a nő ismét átölelte karjával a férfi nyakát, és fejét keblére vonta, édes nyugovásra.

— Szót se többet, — így csitította, mint a jó anya síró gyermekét — azt hiszem, mindent tudok.

Kis szünet után így folytatta: — És te ezt sohase gyanítottad velem, egészen ma estig. Ime, te is gyászoltál üres házunk hangtalansága miatt; mert szerelmünk, bármilyen tökéletes volt is különben, bármilyen nagy, mégis gyümölcstelen, terméketlen maradt.

A férfi csak töredezett szavakkal szakított felbe, anélkül hogy fölemelte volna fejét édes rejtekhelyéből. Az ő boldogságából — azt mormolta — sohase hiányzott semmi... Nem érezte ő soha a gyermek hiányát, míg nejét bírhatta... Ő volt neki mindig mindene...

Helén mosolyogva válaszolt, de azt a férfi nem láthatta, csak érezte, hogyan hullámszik kebele.

— Te nagyon is jó vagy hozzám, szerelmem. Igazán, én mindig rendkívül boldog voltam melletted. Nem, ne tarts engem olyan szentnek. Hiszen az nem olyan nagy dolog, hogy az ember segít néha a szűkölködőn. Az igaz, Clunym, magad is tudod, hogy igyekszem jó lenni; de azért gyakran félek az Isten igazságos ítéletétől. Ti annyit beszéltek jó cselekedeteimről, ájtatóságomról. Pedig ez mind csak a félelem, a gyávaság jele. Szóval is, tettel is, csak meg akarom vesztegetni a Mindenhatót, hogy hagyja, őrizze meg nekem az én véghetetlen boldogságomat. Oh, mert néha roppant félelmeim vannak!

Hangja pedig ezalatt mindjobban gyöngült. A férfi sem szoritotta többé oly erősen magához és lassanként fölemelte fejét kebléről. Egymásra néztek. Ugy keresték egymás tekintetét, mint két halálra ijedt gyermek.

— Oh, Cluny, hát félsz-e te is néha, éppen úgy mint én?

— Jó Isten, de mennyire!

— Oh, szívem! — e felkiáltás volt a nő válasza, köszönete, és e felkiáltásban, ott reszketett a szerelmes nő minden gyönyörúsége, egész büszkesége.

Egy perczig mind a ketten hallgattak. Ezalatt a nő jelenlétének jóleső érzete, szépségének bűvös hatalma, szerelmének bódító varázsa a férfi egész lényét áthatotta. A nő most egyszerre fölkelte és női bájainak öntudatlan diadalával félig szemérmesen, félig győzedelmesen tekintett le férjére. Hosszu hajfonata kibomolva, de kuszálatlanul omlott le két vállán, le a térdéig. Gyöngén ivelt hattyunyaka büszkén hajlott kissé vissza. Domboru melle a csipkeredők mögött fenséges vonalakat sejtetett. Kissé lehunyt szempillái közül édes két szeme a távolból szerelmesen simogatta párját, és kivillantak szép fehér fogai, amint ajkai szétváltak egy kis boldog nevetésre.

— Minthogy pedig az én uram — így szólt — még mindig szereti az ő öreg feleségét, végre is nem tudom, miért kellene bármelyikünknek is félnie?

És Favereau szavai még egyszer megcsendültek a Cluny fülében:

»Ember, a jelen még a tied. Aki tudja, hogyan lehet ura a jelennek, az még ne féljen a jövődtől.«

III. rész. Egy héttel később.

TIZENNYOLCZADIK FEJEZET.

Az alsó terrasz útja, a napsütötte, töredezett vakolatu fal mentén, hol a baraczk éretlen zöldje lassanként puha sárgászörössé válik, ahol, kissé arrább, tavasztól késő őszig a méhek zümmögnek a kakuk- és czitromfü-ágyakon, ahol bőven volt hűvös árnyék, ha a nap sugarai nem tüztek oda, — az volt a főtisztelendő kanonok kedves sétatálya. A nap bizonyos óráiban, máskor és máskor, amint a szezon változott, ott szokta olvasni a breviáriumát, ott szokott nagyritkán megengedni magának egy kis édes andalgást egy bizonyos kis elnyűtt, elefántcsont színű könyvecske, a Virgil »Georgicon«-ja fölött, amely könyvecske, meglehet, még Aldus Manutius, a híres olasz mester műhelyéből került ki.

Balzsamos, napsugaras mozzanatai voltak ezek az ő csendes boldog pihenőjének; a méhecskék zenéltek hozzá, melyeket Virgil annyira szeretett, s az egyhangu dallamba csak néha trillázott bele egy-egy tarka madár élesebb torka.

Ennek a darabka egyszerű kertrészletnek harmincz lépésnyi árnyékos útját általában ugyis hívták, hogy a »kanonok mesgyéje«. És a »kanonok óráját«, mikor e mesgyét járta, az időt, mely a breviárium ájtatos olvasásának volt szentelve, Luciennes lakói kivétel nélkül, a legnagyobbtól a legkisebb kékluzosig mind a legnagyobb tiszteletben tartották. Annyira, hogy a szelidlelkű papot néha egy kissé furdalta is a lelkiismeret, mikor egyes kínálkozó alkalommal, s ilyen alkalmat igyekezett minél gyakrabban szerezni magának (mivelhogy Maro szelleme erősen csábította, és ő ennek az egyetlen csábításnak nem igen tudott ellenállni), egy kissé a megsabott időn túl is ott késlekedett. Sőt voltak olyan napok is, mikor a bűnös öntudat, hogy vajmi kevés időt szentelt a breviáriumnak, hogy annál tovább vesztegelhessen a pogány költő zengzetes és hus-vér izü verseinél, valószággal sulyosan nehezedett lelkére.

Ezen a reggelen is, mikor az ősz egy héttel öregebb lett, azóta hogy azon a napsugaras délutánon olyan sok vendég érkezett Luciennesbe, — ámbár a falmenti baraczkfákon már vörös és sárga levelek játszták a régen el is fogyasztott vörös-sárga gyümölcsök árva szerepét — ámbár a virágágyakon, a falvetette árnyék hűvösében, a dér nehezen hűvösödő csöppjei jelezték az elmúlt éjjeli hideget, — a kimult nyár utolsó életjelei ezen a szerencsés fekvésű áldott helyen még oly erősek voltak, hogy a kanonok, mikor imádságát még félig se végezte el, egyszerre csak, szinte észrevétlenül, odajutott abba a kedvencz zugba, hol egy öreg köpad állott, mely vendégül szokta látni, mikor a tilosban olvasmányt cserél. Az őszi nap egészen melegen sütött; a méhek jobban zümmögtek, mint valaha, és a füvek szédítő illatot lehettek. Az a kis szeretetreméltó ördög, kinek el kellett bánnia a kanonok gyöngeségével, a rendesnél könnyebb feladatra talált. Hogy-hogynem, a breviárium lecsuszott a kanonok térdéről, le a földre, s helyére Virgil könyve került elő a reverenda hátsó zsebéből.

De azért még a breviáriumból mormolt tovább egyes szavakat könyv nélkül...

»Spíritus enim meus super mel dulcis... alleluja, alleluja.«

És lelke messze szállt a méhek, szellők szárnyain. — Édesebb, mint a méz... Milyen szép, isteni! — gondolta magában, de aztán csapongó lelke hamar visszatért a magasból le a vonzó pogány földre, és szeme

csodálkozó kedvteléssel nyugodott meg a kis könyvön, mely ott volt előtte, kinyitva, a térdén. Nem tudta, hogy kerülhetett oda. Arra meg egyáltalán nem is gondolt, hova lehetett a másik, a breviárium.

* * *

— Aha! Barátom, végre rajtakaptam önt! — szólalt meg egy erős csufondáros hang.

Ily nyersen kikököntve az elyseumi béke honából, hol lelke boldogan kóborolt, a kanonok szemei tágra nyitak a megdöbbenéstől

— Kissé elmélyedtem — kezdte méltóságos komolysággal. — Megszoktam, hogy kiragadok egy-egy részletet a breviáriumból, ilyen reggeli elmélkedés végett...

Szólt nyugodtan, derülten, mint aki meg van győződve ártatlanságáról, amelyet semmi gáncs nem érhet. De aztán, gépiesen, a doktor tekintetét követve, szeme ráesett a térdén levő nyitott-könyvre és ijedtében leesett az álla.

— Látom! — kiáltott a doktor hangos kacagással s egy pillanat alatt elkapta a könyvet barátja öléből.

A szent férfiú elpirult, aztán elszörnyedve nézte, hogyan lebeg a magasban, két lapjánál fogva, az ő féltett drága kincse, mint egy pillangó, amely szárnyainál fogva vergődik s igyekszik szabadulni. Kinyújtotta a könyv felé oltalmazó kezét, azt azonban a doktor, mint kérkedő diadalmas, szépen, de kegyetlenül elhárította a karjával.

— Lám, lám! — szólt a doktor évelődve. — Oh, remélem, szokta mondani a hercegné, hogy nem jut eszébe zavarni a jó kanonok bácsit, mikor reggeli szent elmélkedését végzi!... No persze, mondja a kertész, a főtisztelendő kanonok ur odalenn van a terasz mellett, de a doktor ur csak nem akarja zavarni őt ebben az órában?... Jacques pedig, ki amott söpri a mesgyét, csak rámrivall: Arra nem mehet, uram, nem szabad, a főurunk imádkozik... Ej! ej! Ilyen lelki gyakorlatokkal még magam is belekeveredhetném a szentség hirébe! Szép kis ájtatos elmélkedés. Halljuk csak...

És a doktor hangosan olvasta Virgilius sorait, ahol a könyv éppen nyitva volt:

»Illum adeo placuisse apibus mirabere morem
Quod nec concubitu indulgent, nec corpora seques
In Venerem solvunt, aut fetus nixibus edunt.«

— Hm! Hm! E lelki dolgok fölött magam is elmélkedhetném, aki pedig csak a testi nyavalyák kuruzslója volnék!

A szegény kanonok valósággal összetört, részint a doktor kegyetlen ütései alatt, részint attól a természetes izgalomtól, hogy a szó teljes értelmében rajtakapták valamin. A vér egészen előntötte arcát. Keze, melylyel orrához vitte a vigasztaló tubákot, szemmel láthatóan reszketett.

De a néhány másodpercnyi idő, mely szükséges volt, hogy a finom tubák a maga rendes útján föl-szívódjék s megtegye kívánt hatását, elegendő volt arra is, hogy a lelkiek pásztora visszanyerje uralmát az emberi gyarlóságban szenvedő kanonok fölött. Arcza visszanyerte természetes színét. Szeméből kialudt a fölka-vart indulat tüze. A szelid öreg ember csaknem bárgyu tekintettel fordult a doktorhoz, s mialatt becsukta tubákos szelenczéjét, így szólt megjuhászodva, alázatosan:

— Azt hiszem, doktor, sohase kérkedtem azzal, hogy talán szent volnék. Szent, én gyarló ember! De

ha esetleg akaratom ellenére bárkit is abba a téves hitbe ringattam volna, hogy azt higgye felőlem, méltó büntetésem, hogy rajtakaptak, hogy fölismertek, abban a pillanatban, amikor éppen karjaiba dőltem a tünnyelködő emberi élvezetvágynak. S megvallom, hogy bizony ez elég gyakran megtörténik!

A doktor csodálkozva nézett a bünbánatosan meghajlott ősz fejre és egyszerre eltűnt különben jóságos arcának minden gunyos vonása. Kissé köszörülgette a torkát, aztán becsukta szépen az értékes antik könyvet s visszatette a papnak a térdére, majd lehajolt, fölvetette a földről a breviáriumot, megtisztította a portól s azt is odatette a padra a pap mellé.

— Oh, — szólt aztán szakadozott hangon — ha még többen is volnának olyanok, mint ön, főur, utóvégre még elhinném, hogy a szenteknek valami hasznát is lehetne venni! Kérem, kanonok, adjon nekem is egy szippantást!

Szemeik találkoztak és jóleső megértéssel, szeretettel méregették egymást.

— Ah, pompás — szólt a doktor és zajosan szipogatta orrába a dohányport. — Most pedig, az én mondanivalóm, amiért voltaképp idefutottam. Mert, remélem, van még néhány percünk, hogy nyugodtan beszélgethessünk. Hogy ne kerüljünk soká a dolog: hogyan gondolkozik ön a mi jóbarátaink ügyebaja felől, odafönn?

A doktor hüvelykujjával vállá fölött a kastély felé mutatott. A kanonok azonban csodálkozva és bizonyos várakozással fordult feléje:

— Nem értem, mire céloz és mit akar tőlem...

— Oh, Istenem, — szólt Lebel, vállát vonogatva — az ön véleményét akarom a dolgok felől; ez csak világos. Mert lássa, édes jó uram, odafönn a lelkiismereti kérdéseknek ön az öre, én csak a testi jólét fölött öröködöm. Más-más területen van a hatáskörünk. De azért gyakran keresztezik egymást utaink. Néha valóságos hadilábon állunk egymással szemben. Most azonban elhiheti, — folytatta megszokott, nyers őszinteségével — nem azért kerestem fel ilyen sürgősen, hogy vallási kérdések vitatására vesztegessen az időmet; éppen most különben is sok dolgom van a mindennapi élet kisebb-nagyobb nyavalyáival. Röviden, most olyan dologról van szó, ami inkább az ön hatáskörébe tartozik, helyesen-e, vagy helytelenül, azt most nem vitatom. Elég az hozzá, hogy önnek ebben a dologban nagyobb a befolyása. Tehát arra kérem, hogy ezt a befolyását vesse is latba. — És tömzsi ujjával ismét a kastély felé mutatott. — Birja rá a hercegnét, — szólt a doktor, lassan, nyomatékosan — hogy tisztítsa meg házát attól a leánytól.

A legmélyesébb megdöbbenés, mely fokozatosan elszörnyedéssé vált, vetette háborgó hullámain a kanonok arcára.

— A gyermektől? — kérdezte hebegve a pap.

— Gyermek! Gyermek! — dünnyögött a doktor. — Kérem, kanonok, várjon egy kissé és ne beszéljen így vaktában. Ha azzal hizeleg magának, hogy képes a lelkek vezetésére, akkor itéletét, elhatározását mégis valami egyébre kell alapítania, mint a merő külsőségekre. Félek, hogy ön ezt a kis fehérszemélyt csak azon oknál fogva nevezi gyermeknek, mert olyan babaszerű fürtjei vannak és mert olyan vékonyka az arca. Kérném kell, ne restelje egy perczig elmélkedni azon, hogy milyen hatása van ennek a gyermeknek az egész társaság férfaira. Itt van például Dodd ur, ez a pompás yankee-ficzkó. Nos? Vajjon hogyan gondolkozik ő a gyermekről?

Hovatovább nyugtalanabb lett a papnak az arcza.
— Hiszen ha ön már így fogja fel a dolgot, — jegyezze meg a pap kelletlenül, kissé habozva — hát természetesen... Dodd ur... valóban, én legalább azt hiszem, észrevettem olyasmit... semmiesetre se közömbös a Joy kisasszony irányában.

— Nem közömbös! — pattant föl a doktor. — Én meg azt mondom, egyszerűen nem tudja, mit tesz, mikor a leány hozzája közeledik. Bomlik érte, — egészen megbomlott! Már most, lássuk a márki urat, Totolt, — ezt a kis hülyét. Gyűlöli a fiatal leányokat, irtózik tőlük, hogy csoda. Kisleányos ártatlanság, tudatlanság és szemérmes félénkség s más efféle dolog rettenetesen untatja. Nem tudja, mit kezdjen vele. Hiszen tudja ön, hogyan szokott beszélni róla; oh, a fiatal márki érdekes figura! Ezt a kicsikét úgy kerülte, mint a pestist, az első este. Most pedig! Láttam már őket együtt? Vette észre, hogyan néz a leányra? Megfigyelte, milyen furfanggal menekül a mamájának örködő, hiuz szemei elől és csalogatja a kisasszonyt magával az egyik vagy a másik elhagyott, üres szobába? Ugyan kérem, ön is bizonyosan látta őket együtt! Nyilvánvaló, hogy a Totol ur szimatja nem holmi iskolásleánykát sejt a kisasszonyban, — nem gondolja ön is? Oh, Totol ur tudja, hogy mit csinál.

A kanonok ajkai egy darabig hangtalanul mozogtak. Szeméből mind erősebb nyugtalanság sugárzott.

— Hát igen, miután ön figyelmeztet, — mormogta végre kinosan — valóban, olyanformán van a dolog, hogy egyszer vagy kétszer, tényleg, láttam De Lormes márkit a fiatal leány társaságában. Ma reggel is itt a kertben — és a jó öreg pap egy kis szünetet tartott s megtörülte homlokát sárga selyem zsebkenőjével. — De azért biztosíthatom önt, — tette hozzá sietve, nehogy az önkéntelen szünet gyanusnak lássék — biztosíthatom önt, hogy éppen nem látszott, mintha a fiatal leányban a legcsekélyebb hajlandóság is volna bátorítani a fiatal urat a... hogy is mondjam... szorosabb közeledésre. Sőt éppen ellenkezőleg áll a dolog...

(Folytatása következik.)

Karcsu, gyönyörű paripákon.

Ragadnak karcsu paripák,
Szememben örült ifjuság,
Testemben mohótestü nő:
Buján fellobbanó erő.

Élet, gyönyörű szenvedély,
Be kéjes minden, ami él:
Be lázadón szép két szemem,
Ha izzanak szerelmesen.

Élet, be szerelmes vagyok,
Be megfeszülnek e karok
Szép, lüktető testek után
S lángban hogy felbizserg a szám!

Ó drága, fiatal fejem,
Be szép görgetni szirteken,
Bűnön, szennyen, fekélyeken,
Szűz mellen, szűz szerelmeken.

Ó testem, izmos, fiatal,
Be isteni a diadal:
Órúltan az életen át
Ragadnak karcsu paripák!

Garami Árpád.

Saison.

Szinmű a színház ellen.

— márcz. 20.

Mely iródott a célból, hogy gyanutlan egyének okosodjanak belőle és távol tartsák magukat, valamint minden ivadékokat a szinpadi világtól, melyben a színészpályán kívül foglaltatik még a szinigazgatói, kulisszatologatói, sugói, szinműirói és más egyéb ilyesféle pályák. Iródott azonfelül bizonyos regény hatása alatt, mely nemrégiben ugyancsak hasonló okosító célzattal jelent meg valahol Magdeburg város környékén és melynek következtében máris több ezer család vándorolt el a gondolattól is, hogy bármelyik tagját a fentemlitett pályák egyikére léptesse.

A darab czime:

Tamarlin pályafutása.

(Szimbolikus dráma több képben.)

Első kép személyei: Az ősz Tamarlin, az ifju Tamarlin, a zöldhaju szörnyeteg, a bába, nép, katonák és több mégjókvoltak.

ŐSZ TAMARLIN: Ime, itt állok, fiam bölcsőjénél, fohászok a nagy istenekhez, mutassák meg számomra az utat, mely őt élete céljához, vagyis biztos kenyérhez juttatja, ámen.

A BÁBA: Ámen. Csatlakozom ehhez az imához. Egyébként pedig, — abban a reményben, hogy a nagyságos ur nem tagad meg tőlem külön borraivalót — magammal hoztam a tündért, ki ezen ifju bölcsője fölött lebegjen és varázslatos adományával ruházza őt fel. (*Kiszól az ajtón.*) Mariska!

ZÖLDHAJU SZÖRNYETEG (*belép*): Itt vagyok! (*Mind térdre előtte.*) Ime megáldom eme gyermeket hosszú étellel, tehetségtelenséggel, szívóssággal, — legyen szerző, szinpadi író, szerzőtárs, de csak akkor jelenjék meg, ha komolyan hívják és őszinte taps kívánja a lámpák elé.

NÉP, KATONÁK, JÓKVOLTAKMÉG: Éljen az új csillag!

IFJU TAMARLIN (*kibujik a pólya alól és meghajol egyszer*).

ŐSZ TAMARLIN (*miután a többiek el, a bábához*): Legalább tizszer kellett meghajolnia. Most pedig ami zöld fény itt maradt a tündér hajából, tegyük el fiam művei számára...

Második kép személyei: Ősz Tamarlin, ifju Tamarlin.

ŐSZ TAMARLIN: Mielőtt meghalok, fiam, ime hallgasd meg végső sóhajom! Egész életemen át titkos drámairó voltam, tehát tőlem örökölted a nagy tehetségtelenséget. De látom már lelki szemeimmel, hogy egy új korszak hajnala virradozik! A titkosakból lesznek a nyíltak, akik egykoron pályázatokon buktak meg, a szinpadon aratnak nyílt sikereket. Minden pre-

miéredem százszor fognak a lámpák elé hívni... Te boldog leszel, miként apád boldogtalan vala.

IFJU TAMARLIN: De átok libeg szegény fejem fölött: a zöldhaju szörnyeteg átka. Hogy csak akkor jelenhetek meg a lámpák előtt, ha komolyan hívnak.

ŐSZ TAMARLIN (*legyint a kezével*): Erre nem jegyezhetek meg egyebet, mint azt, hogy nyugodtan halok meg.

Harmadik kép már a szinpadon játszik. Személyek az összes Jókvoltakmég, a színigazgató, Tamarlin, mint diadalmas szerző.

IGAZGATÓ: Ó hallgassátok e dörgedelmes tapsot, mely mint nyári vihar zugása tör felénk. Tamarlin, hívnak!... Eredj ki!

TAMARLIN (*nyögve*): Nem mehetek!...

IGAZGATÓ: Tamarlin! Eredj ki!

TAMARLIN (*nyögve*): Nem mehetek!... A zöldhaju nem enged...

IGAZGATÓ: Tamarlin! Eredj ki!

TAMARLIN (*nyögve*): Az átok! A zöldhaju!

IGAZGATÓ: Füttyülök a zöldhajura! Eredj ki!

TAMARLIN: Hallom a tapsok fergetegén át, hogy hamisan ütök össze a tenyereket! Érzem az őszinteség hiányát!

IGAZGATÓ: Tamarlin! Eredj ki!

TAMARLIN: Jó! Kimegyek! (*Kimegy, azután bejön.*)

IGAZGATÓ: Hányszor jelentél meg, Tamarlin?

TAMARLIN (*szerényen*): Tízszor jelentem meg a lámpák előtt. De átok éget e pillanatban, bölcsőm átka; a zöldhaju tündér varázsa, melynek folytán megadatott nekem a titkos hatalom, hogy a tapsok mögött a szívek undorát érezzem magam iránt.

IGAZGATÓ: Ha!... Már senki sem tapsol. Eredj ki, Tamarlin!

TAMARLIN: Mért menjek, ha nem tapsolnak?

IGAZGATÓ: Hogy tapsoljanak...

Negyedik kép személyei: Tamarlin, az öreg Tamarlin szelleme, a zöldhaju szörnyeteg, satöbbi.

SZELLEM: Tamarlin!

TAMARLIN: Ki hív?

SZELLEM: Apád szelleme!

TAMARLIN: Mit akarsz?

SZELLEM: Jelenjél meg hívásomra. Ha nem jelsz meg, kényszeríteni foglak rá. (*Tamarlin nem jelenik meg. Taps; Tamarlin megjelenik.*)

TAMARLIN: Mit akarsz, apám szelleme?

SZELLEM: Csak tudni akarom, hogy vagy megelégedve sorsoddal?

TAMARLIN: Diadalmas szerző vagyok. Mit akarsz még?

SZELLEM: Tudni óhajtom, vajjon szeretted-e a pályádat. Addig, míg erről bizonyosságot nem szereztem, nem tudok nyugodtan pihenni a síromban.

TAMARLIN: Baj van! Óriási sikereim vannak, de nem érzem a sikert.

SZELLEM: A zöldhaju az oka! Ő átkozott meg, amikor a bölcsődnél állott. De mondom neked, a fő a siker, — ha nem is érzed.

ZÖLDHAJU (*megjelenik*): Mielőtt a függöny utoljára lemegy, halld szómat. Te vagy az utolsó, aki még hallottad a tapsokat. Akik eztán jönnek, szerencsétlenebbek lesznek. Mert tapsolni fognak és ők nem fogják hallani; kommunikék fognak megjelenni róluk és ők nem fogják olvasni; ujjongani fognak és ők nem fogják látni.

MÉGJÓKVOLTAK KARA: Akkor nem fogunk többé szindarabot írni!

Maitre Jacques.

INNEN-ONNAN.

4 **Védik Prohászktát.** Csernoch János keresztényi szeretettől duzzadó beszédet mondott a héten, amelyben többek közt megvédte Prohászka püspököt azokkal a támadásokkal szemben, amelyeket a székesfehérvári püspök egy fölényes gesztussal már régen elintézett. Igazán megható ez a későn fellobbanó szeretetláng, amelynek fénye olyanokra is rávilágít, akikről Csernoch János kissé elfeledkezett s akik között egy megtört, szomorú ősz embert látunk küzködni nyomorult anyagi gondokkal. Ő eminenciája a jó keresztényeket megvédte a gonoszok ellen és nem jutott eszébe egy pillanatra sem, hogy megemlékezzék Vaszary Kolosról, aki pedig talán szintén jó keresztény és nagyon is védelemre szorul, akinek volt püspöke fizeti az udvartartás költségeit s aki kénytelen lemondani urituczai házáról, mert nem tudja az adóját sem megfizetni. A volt magyar egyházfejedelem aggságára a legszomorubb gondok közt küzködik, mert Csernoch János a keresztényi szeretet nevében elvette a kegydíja felét, hogy a kongregációk szegénységét enyhíthesse. Ne kritizáljunk, hanem szeressük egymást, — mondotta ő eminenciája enyhe árnyalatával a felvidéki kenetteljességnek, és mi értjük is, hogy ezt szívből óhajtja, különösen amikor a saját tettei billentik félre a kritika serpenyőjét. Bizony, bizony, Vaszary Kolos szép, okos, finom fejében sohasem születtek ilyen luteránus gondolatok.

* * *

— **Az őrmester.** Nem, ez nem demokrácia. Ha egy valóságos képviselő renitenskedik a parlamentben, beszélítják Gerő századost. Ha egy újságíró teszi ugyanazt az összehatatlansági bizottság ülésén, beszélitanak egy őrmestert. Oh, hazám, ez így nincs rendjén. Nincs bizony, akármennyire kívánja maga az ellenzék, hogy a parlamenti őrség tisztjeit vezényeljék vissza a csapatokhoz, mert katonatisztek nem arra valók, hogy ilyen szolgálatot végezzenek. És ha az ellenzék be is érné azzal, hogy arany kardbojtos tiszték helyett zupás őrmesterek vezessék ki őket, ma, amikor még nem valószínűsítették meg az ellenzék kívánságát, kissé fájdalmas dolog, hogy egy újságíró-kollégánkat nem Gerő századossal, hanem egy őrmesterrel vezettették ki a teremből. Vagy van demokrácia, vagy nincs. Ha a mi újságíró-kollégánk tud az ellenzéki képviselők hangján beszélni, akkor neki is kijár az az előkelő bánásmód, melyet az ellenzéki honatyák élveznek. És a mi kitűnő kollégánk tud ezen a hangon csevegni. Látszik a beszédjén, hogy mindig az ellenzéki folyosón tanyázik. Eltanulta tőlük a csiziót, s ha a képviselőséghez nem hiányzana neki az a csekélység, amit mandátumnak neveznek, nagyszerű hon- és erkölcsmentő képviselő válnék belőle. De ha mint

civil-ember úgy tud már beszélni, hogy csak egy örmesterrel lehet elcsendesíteni, ugyan kit kell majd bevezényelni az elnémitására, ha valóságos képviselő lesz.

* * *

= **Vatta.** Az operáció fényesen sikerült, a beteg meghalt. Mikor magához tért a narkózisból, boldogan ujságotlák neki, hogy fel fog gyógyulni, s egészségesen fog majd járni a csak egészségeseknek rózsás életutakon. Hogyne, hisz remekelt a professor és mütökése, s kötelességük tudatában dolgoztak a sejtek a seb összeforradásán. Minden rendben lett volna, ha az a hasüregben felejtett kis vattadarab nem esküszik vérboszut a körülötte felujuló élet ellen. Beoperálni a halált! Hány betegben retten meg a lélek és hány egészségesben rémlik fel a vég rettenete. A halál félelme győtrőbb a halálnál, s most annak a vattának hatványozott súlyával még nehezebbé tették azt annyi kétségbeesőnek. Az ilyen műhibáknak sohasem volna szabad napvilágra jönniök. Fekete álarcos biráknak kellene felettük itélkezni fekete vattával párnázott ajtók mögött. És ha az ujságok vásárjára is kerülne egy-egy vattacsomó, szét kellene azt szedni, apró golyócskákká tömködni, s bedugni vele és szűkebbé tenni vele a hallók fülét.

* * *

— **Kaczag a Vezuv.** Mercelli tanár a Vezuv tetején lakott. Ott leste a Vezuv titkait, a kráterek rejtelmét. Sokszor, ha aludt a Vulkán, odaszoritotta fülét a szive fölé és kémelte szive dobbanását. Mire az alvó felébredt, Mercelli odébbállt és a Vulkán boszankodott. Ha egyszer, csak egyetlen egyszer felébredhetett volna, mialatt álmait fürkészte a tanár! De Mercelli tapasztalt buvár volt, ismerte a Vulkán szokásait, szeszélyeit; tudta, hogy melyik sóhaj, melyik dörgés után következik az ébredés. A Vezuv pedig tehetetlenül dühöngött, amiért ismét elaludta az alkalmat. Így játszott sokáig egymással a Vezuv és Mercelli tanár. Minap hirtelen véget ért a játék. Mercelli tanár álmában felborította a petróleumlámpát és reggelre holtan, megszenesedve találták hálósobájában. Ilyen tűzhalált halt a vulkán lakója. Egy pilóta, akit elgázol a konflisló. A tragédia borzalmas és az emberiség meghatottan nézi az áldozatot. Csak a Vezuv kaczag.

* * *

= **Hasított nadrág.** Mégsem mondott tehát csődöt a fejlődés törvénye. A hasított szoknya után el kellett jönnie a hasított nadrág várva-várt korszakának is. Tudtuk, éreztük ezt, de a várakozás gyötrelme hangtalanná teszi az embert. Ez magyarázza, hogy nem riadtak eléje harsonák, megérkezését fogadta a lélek az egekig felcsapó hozsannával. Már meg is jelent benne az ifju, még távol ugyan tőlünk, a Bois de Boulogne térein. Meghozta a tavaszi zsendülés, a vágyak szuggeráló ereje, nyugalom tehát. El fog jutni hozzánk is, hiszen a hasított nadrágra passzolnak a mérföldes csizmák. Nesze nektek feministák! Nem tudtok olyant kihatani, amit a férfiak utánatok ne hasitanának. Nagy konkurrensé lesz bájaitoknak a szabad bokájú férfi, s ha együtt sétáltok az utcán, a tekintetek legalább is megoszlanak közöttetek. A hasított nadrághoz bizonyára hasított sétatálcza fog sorakozni hasított selymű cilinderrel. S még egy lépés, — a hasított körműek kasztján is rés üttetik.

SZINHÁZ.

Timár Liza.

(A Vigszinház bemutatója.)

Az egész csak egy rövid epizód egy modern leány életéből: összeveszés az apával, fehér kaland egy ulánussal és bűnbánó visszatérés a szülői házba. A képek ennyi a szerény czime, de mi van a vásznon! Arany és sötétvörös színek forgataga, kábitó fénysugarak és melanchólikus árnyékok, zokogó emberek, egy, két, három élet minden fájdalom, vonagló, győtrődő testek és az egészét füti alulról a pénz pokoli melege. Az ötvenéves Rubens nem adhatta az életnek nagyobb, pompázóbb teljességét, mint azt ötvenéves Bródy Sándor.

Egész életében küzdött és keresett és most, mikor legszebb diadalát ünnepli, még most is harcol, még most is kérdez. A mostani kérdése a legszebb, a legnagyobb mind között. A modern magyar társadalom legveszélyesebb pontján játszódik le a szindarab, ott, ahol állandóan folyik a csata, ahol a sortüz meg se szűnik, ahol irányok képviselőiben küzdenek az emberek, azon a vékony hidon, mely két világot, két felfogást, talán kétféle emberiséget köt össze. Az innenső parton egy komor tradíció és kérlelhetlen törvény vaskorlátai között folyik az élet; tulnan egy más, gögősebb arisztokrácia trónol. Aki át akar menni, annak nem szabad hinni sem ebben, sem abban, annak el kell vesztetni a komolyságát, annak fel kell adni hitét, isteneit, czinikusán áruba bocsátani, amit hozott és megvenni, amire ezután lesz szüksége. De ezen a veszélyes átjárón rettenetes szélvihar van, mint egy dantei örvény fölött, s ez vagy elsöpri a vakmerőket, vagy visszariasztja őket. Timár Liza ott áll e veszélyes ponton; ideát a tőzsde és tulnan a főherceg; s ő már választott. A szakadás megtörtént. Az apát még megkergették fiatal korában a falusi kutyák, a lányának már sportszennvedéye a skót agár; az apa titokban visszavisszaidézi elhagyott istenét, a lány reggelijénél, mint egy francia királyi lever-nél, ott asszisztál a háziorvos és a lakájok mellett a házi-abbé is. Egy tulparfümözött, rothadó dekadencia érzik ennél a korán vénült családnál, akár valami középkori olasz hercegi udvaron. Két világ küzd; a régibb büszke az újra, hogy azt megteremthette s az új restelli a régit. Két világ, de a viharban leomlanak a hazugságok, nem használ az affektáció és elkopik a társadalmi forma, a viharban Timár Liza, a modern, a szabadgondolkodó, az elkényeztetett lány: a régi, a legrégebbi módon szalad vissza az apja keblére és megy férjhez ahhoz, akihez illik.

Ki győzött itt? A malicziózusok azt mondják: a közönség, mely elégedetten szeret hazamenni. Mi azt valljuk: az író, ki felvetve a legnagyobb kérdést, mely eddig foglalkoztatta: válasz helyett elmosolyodik. Az író, ki megengedheti magának azt a luxust, hogy most már optimista legyen. Az író győzött, kinek életfelfogása talán már ez lett: kiengesztelődni, megbocsátani, boldognak lenni, boldoggá tenni; tehát Timár Liza életében ennek az epizódnak el kell mulnia, tökéletesen be kell fejeződnie s nem szabad egy új, szenvedő életté megnőnie. A bus holdfény helyett, mely a pesszimista Bródy-műveket bevilágította, az optimizmus arany napja ragyog e fölött a csodás kép fölött, s életeket, karriéreket varázslatos összevisszaságban, pazarló módon dob a közönség felé az, aki a legnagyobb milliomos ebben az egész gazdag társaságban: Bródy Sándor.

A fájdalom és a stílus művésze ő, s ez a drámája a legmagasabb klasszis, amit ma a magyar színpadon láthatni. A nyelvének gazdagsága szinte érthetetlen. Ebben a nyelvben együtt zeng minden érték: regényes imperfektumok találkoznak futurista félmondatokkal, tájzólások a városi

argot-val, s mindez valami fátyolozott, halk tónusban, mely mélyen és édesen szól, mint egy violon d'amour. A Vígsház előadásából, mely az utolsó statisztáig tökéletes, hódoljunk *Varsányi Irénnek*, ki babonásan szép ez estén és említsük meg *Hegedüs Gyulát*, kit soha ilyen hatalmasnak nem látunk. Valami Shylock-szerű, komoly egyszerűséggel játszik, távoli, ezredéves fájdalommal és patriárkák magasztosságával... Ez az alakja örök és halhatatlan.

Sz. L.

Az igazgató ur. *Knoblauch* két magyar sikere egy pillanattal jelentett írói, még kevésbé irodalmi sikert. Mindkettőt egy-egy külső körülmény segítette, egyikben egy hálás színészi feladat, melyet teljesen kiaknáztak, a másikban a hálás téma, melyet elrontani sem lehet. Mindezeket át is erősen néztük azonban azokat a gyengeségeket, amelyek a legolcsóbb fajta angol bohózatterméssel egy vonalra helyezték az író egyedül, vagy társszerzőségben alkotott színpadi munkáit. Erről a feltevésünkről teljesen meggyőződött az a darabja, amelyhez most volt szerencsénk, s amelyet semmiféle külső ható és sikert adó eszközök nem támogatnak. Egy kicsit leplezetlenül lép elénk most *Knoblauch Coleby* nevű szerzőtársával együtt. Soványnak és vérszegénynek látjuk, inkább mint valaha; soványnak az önzetlenségét és vérszegénynek a humorát, amelynek hatástalanságát hiába iparkodunk a speciális és tőlünk idegen angolsággal magyarázni és menteni. *Shaw*ról s *Chesterton*ról nem is szólva, ismerjük *Barriet*, *Jerome K. Jerome*-ot, sőt *Sir Arthur Pinero*-t is, akinek ötletessége és humora talán legtávolabb esik tőlünk, de még tőle sem tagadhattuk meg, amit a többiekben olyan hálásan ismertünk el, az ötletei finom választékosságát s valami bájos és szimpátikus fölényt, mely néha súlyos és mély dolgok elmondásának is szeretetreméltó formát tud adni. Lehet hogy *Knoblauch* e komédiájának hatástalansága szintén a sajátos angol voltán is mulik, de ez csak kis része lehet annak a visszatüneteknek, amelyben a darab szegénysége részesül.

Ennek a darabnak egész építkezése, elgondolása, kedélye olyan döntő szcénára van alapítva, melyben minden azon mulik, hogy valaki egy leánykérést félreért, s mikor a közvetítő, akit kérőnek hitt a tipikus vigjátékbéli öreg hölgy, meg akarja magyarázni a tévedést, nem hagyja kibeszélni, hanem félbeszakíthatlan dikcióval letorkolja, míg a felvonás végen — a függöny le nem gördül. Ez a jelenet a darab döntő tényezője s azt ne méltóztassék hinni valahogy, hogy *Knoblauch* szándékosan s élcz kedvéért választja ki ezt az elrémítően lekoptatott vigjátéktrükköt, mint teszi például *Bernard Shaw*, aki szívesen csufolja ki a konvencióvá lett hagyományos formát éppen azzal, hogy beállítja a darabjába. Nem, *Knoblauch* nem élcelődik a vigjáték e lomtári hagyományával: ő komolyan veszi, aminthogy nem is lehet másként. Hogy ilyen módon élcelhessen, ahhoz a legangolabb írói tulajdonság hiányzik belőle: a fölény. Néki nincs egységes nézőpontja, amelyből humorosoknak látná a dolgokat, embereket és eseményeket, ő nincs fölöttük, köztük van, s úgy humorizál, mint egy éretlen gyerek — a kevésbé ötletesek fajtájából. Mese-szövevénybeli invenciója épp oly gyenge, mint a dikcióinak szellemessége, vagy alakjainak elképzelése. Az öreg igazgató ur püspök akar lenni. Azt hiszem, ez az, ami speciálisan angol, — s a protektora egy idős és kotnyeles hölgy, ami viszont már nem angol speciálítás, s ez a hölgy feleségül akarja vétetni magát vele, az utolsó pillanatban azonban az igazgató ur észretér és nem lesz püspök. Ez minden, s ami ezt a kicsinyke eseményt körülvé, hol egészen triviális viccelődés, hol olcsó és nyámadt szentimentalizmus, szóval sokkal kevesebb, hogysen egyetlen élvezetes pillanatot szerezne a nézőnek.

Az ilyen darabok, úgy látszik, azzal a mellékes gondolattal készülnek, hogy minden jót, ami belőlük hiányzik, a színész ötletességére bizzanak; a Nemzeti Színház azonban tulságosan tiszteli az írókat s *Knoblauch* és *Coleby* darabjával is ilyen áhíatos alapon bánt.

B. L.

ZENE.

Thomán István. Az egyéniségnevelés szempontjából a pedagógusokat két nagy csoportba sorolhatjuk. Az első csoportba azok a mesterek tartoznak, akiknek legfőbb törekvésük, hogy tanítványaikat úgy tanítsák meg zongorázni, ahogy ők zongoráznak. Egy bizonyos fokig mindenkit, aki utánzásra képes, meg is tanítanak, a modoros, de mutatós tudású tucatzongorázók légióját nevelik fel, önmagukat reprodukálják sok példányban, amelyek közül sokból önkénytelen karikatúra lesz, sokból azonban hűséges, bár értéktelen

kópia. (Értéktelen, mert kópia.) A tehetségtelen zongoristák, ha ilyen mesterük akad, jól járnak, kétségtelen ugyanis, hogy a tanár utánzása által többet tudnak mutatni, mint amennyire önmaguktól valaha is képesek lettek volna. A pedagógusok második fajtája viszont abból indul ki, hogy mit sem ér az, ami nem belülről jön, nem élményből szűrődik le, amire nem önmagától »jön rá« a növendék, amit kívülről aggatnak rá és amit meggyőződés nélkül tesz a magáévá, a jó pedagógus feladatát tehát abban látják, hogy segítsék a természetet, az egyéniség kifejlődését, a növendék ösztöneinek helyes irányban való kibontakozását, még abban az esetben is, ha ez az irány nem esik is egybe az övékével. A tehetségtelen zongorázók játékának nem adnak hamis csillogást azzal, hogy kényszerítik a mesterük előadási sajátosságainak, külsőségeinek beidegzésére és fonográfyszerű visszaadására, viszont az igazi tehetségeket sem szorítják a tanár egyéniségének Prokrustes-ágyába. A tehetségtelenséget nem jétszszák ki lángelmének, az igazi tehetség viszont csak az ő vezetésük mellett érhet meg erős szakos külső befolyásoktól mentesen. A pedagógusoknak, ebbe a második kategóriájába tartozik *Thomán István*. Az ő iskolájából kerültek ki az összes valóban produktív fiatal magyar zongoraművészek: *Dohnányi Ernő*, *Bartók Béla*, *Székely Arnold*, *Keéri-Szántó Imre*. Értékes és különböző egyéniség mind, egy azonban közös tulajdonságuk: a meleg és gyöngéd szeretet, mely mesterükhöz fűzi őket. *Thomán* huszonöt éves jubileumán művészetükön kívül ezt a nagy ragaszkodást dokumentálták. Az ünnep a pedagógusnak szólt, mert *Thomán István*, a zongoraművész minden évadban kivieszi részét a közönség ünneplő hódolatából. A jubileum alkalmából *Thomán* hívei plakettel tisztelték meg a mestert. A plakettet *Zilzer Hajnalka*, a kivételes tehetségű művésznő készítette.

Hideg, nedves idő, meghülés esetén mindig Réthy-féle pemetzfü-czukorkát vegyünk, mert ez a legjobb köhögés és rekedtség ellen. Egy doboz ára 60 fillér. A Réthy-névre különösen figyeljünk.

Művészet.

Munkácsy.

A Niebelungok pápaszemes utódai, a haragvó németek, a múlt század végén elhatározták, hogy Munkácsy Mihály nem is nagy művész. Ez a nevezetes elhatározás akkor történt, amikor Munkácsy jóvoltából és az ő művészetének hatása alatt néhányan felcseperedtek már az ifjú németek közül és a nagy nemzetnek nem volt többé szüksége arra, hogy németnek hazudja Munkácsyt és így szerezzen magának némi művészi dicsőséget. Muther ur és társai művészetpolitikai állásfoglalásának nem volna ugyan semmi fontossága, de Magyarországon a német igazság legtöbbször szent és sérthetetlen és Munkácsy Mihály egyéniségére is a német maszlagnak sikerült az utóbbi időben némi árnyékot borítani. Ma, hogy kulturális öntudatunk és függetlenségünk érzése ébredezni kezd, ma mindnyájan látjuk a csalást és szégyeljük magunkat, hogy valaha beugrottunk neki. Ma tudjuk, hogy bármit is mondjanak a németek, a magyar mester egyike a XIX. század legnagyobb tehetségeinek s ma talán már érezzük azt is, hogy legelembb érdekünk és kötelességünk a hozzá való ragaszkodás és nem követhetünk el nagyobb ostobaságot, mintha egy pillanatra is eltántorodunk mellőle. De nincs is okunk rá, mert bármennyire is változzék a művészet izlése, a tehetségnek az a nivója, amelyet Munkácsy képvisel, felette áll minden változásnak. Amit úgy is jellemezhetnénk, hogy: klasszikus festő.

Klasszikus festő annak ellenére, hogy nincsenek meg benne azok a jellemvonások, amelyek a klasszikus jelző első hallására az ember eszébe jutnak. Nevezetesen nincsen meg benne az értékeknek az az egyenletessége és nyugodtsága, amely a legnagyobbak sajátja és egyes alkotásai között kétségtelenül nagyok a különbségek. A Milton festőjét egy világ választja el az Ecce homo festőjétől és a Honfoglalást semmiesetre sem ugyanaz az ember festette, aki a Pilátus előtt álló Krisztust. Az értékeknek ezt az ingadozását indokolhatnók ugyan szellemi épségének ismeretes leromlásával, de nincsen erre az ürügyre szükségünk, mert az egyenletlenség és ingadozás ellenére mégis klasszikus festő. Minden festő klasszikus, aki alkotásaiban olyan művészi értékeket helyezett el, amelyek egyéniségének eredeti, soha el nem muló termékei s amelyek a művészet kincstárának örök gazdagodását jelentik. S Munkácsy műveiben megvannak ezek az értékek. Alkotásai nemcsak a művészi képesség objektív szempontjainál fogva nagyszerűek, hanem ezen felül egy magas és elsőkelő egyéniség élete él bennük, egy festőé, aki olyan szemmel nézte a világot, mint előtte senki és a maga külön észrevevéseinek külön eszközökkel tudott kifejezést adni. Jellemzői rendszeren külső kvalitásait szokták felsorolni, amelyek természetesen azonosak mások előnyével és hibáival. De ezeken felül és ezek előtt említendő az a tény, hogy a festői szépség, amelyet a világ jelenségeiből kikényszerített, egészen új és más. Egy parasztot, egy gyereket csak ő festett meg így s kezének minden vonásán rajta van egyéniségének karaktere. S maga ez a tény, hogy ilyen új és egyéni festőiséget tudott teremteni, megállapítja műveinek klasszikus értékét.

A kor, amelyben született és a kór, amely megrágtá testét, közösen hatottak közre, hogy oeuvreje nem lehetett egyenletes és egyéniségének nem volt olyan elemi hatása,

mint amilyen más időben lett volna. A németeken kívül, akik siettek megtagadni, nincsenek utódai. De annál büszkébben áll ő maga egyedül. A kiállításon, amelyben az Ernst-muzeum hódolt neki, egy pillanatra ismét láttuk ezt az egyéniséget, amint félelmesen, megragadóan emelkedik ki alkotásai közül.

IRODALOM.

A Kristálynézők.

— Harsányi Kálmán regénye. —

Furcsa, izgató s helyenkint a találatum ragyogásával kápráztató lírai költemény Harsányi Kálmán könyve. Egy romantikus, szinte vadregényes fantázia korlátlan kiáradása hömpölyög körülöttünk s a metafizika ultraviolet sugaraitól villódzó hullámtaréjok között sebes iramban kavargó a mai Budapest irodalmának és művészetének egy-egy fölbukkanó roncsa, nyugtalan karikatúrafoszlánya. Messze valahol a rohanó vizek talán nyugodt és tiszta harmóniában csendesülnek, de itt körülöttünk teljes erejével és minden hangszerét egyszerre megszólaltatva zeng, örvénylik a fegyelmetlen orchester, elborítással fenyegetve minden szilárd alapot. Goethe lázadó bűvész-inasa jut az eszünkbe, aki nem bír parancsolni a földidézett szellemeknek, — és mégis, minden kifogásunk daczára még kell állapítanunk, hogy a lázadó vakmerőségével és ökonómiát nem ismerő erejével imponálni tud és mindenképp megérdemli a legkomolyabb érdeklődést.

Minden, ami egy regényt regénynek tesz, hiányzik a Kristálynézők-ből, kivéve a könyv első fejezetét, amely a Máté-passzió csodás zenéjének gyönyörű transzponálása élő nyelvre. Ez a szélesen, Balzacra emlékeztető módszerrel megkomponált nyitány azonban csakhamar belefut abba a költői rendetlenségbe, amelynek riktó realitásokból és ópiumos álmokból összedobált zürzavara fölött bénítólag terpeszkedik egy dilettáns filozófia ködös és patétikus felhője. Balogh Fábán, a Kristálynéző magyar autoszugesztív álmái kísértének a festett diszletek közt, és az író, aki minden valóságot meg akart markolni, maga is eltéved az álmok országában. A lírikus megérezte a problémát, a legizgatóbbat és legnagyobbat, ami ma regényíró lázba hozhat s ennek az érzésnek hangot is adott, de a hang nem artikulált. A magyarság lelkének önmagára ismerése, önmagával, hibáival és tehetségeivel való leszámolása s a mai Magyarországnak diadalmas vagy tragikus jövőbe-lendülése körül csomózódik ez a probléma, de ennek a kibogozása elképzelhetetlen a regényíró kvalitásai nélkül. És ezért tragikus Harsányi erőfeszítése, mert hiába teszi lírájára a teoretikus bölcselkedő szordinóját, a szerves, eleven élet és történés megérzéskítéséhez még sem válik alkalmassá a hangja. Egyetlen alakja sem él igazán a Kristálynézőknek, jóllehet elferdített nevük után könnyű kitalálni, hogy Harsányi kiket választott története alakjaiul. Ez a modellálás azonban csak a külsőségekre fektetett sulyt, erre sem tulságos sokat, a szerző az elgondolt teóriának rendeli alá minden cselekvésüket és a legtöbbször pusztán szócsövekül használja őket. Magának a történetnek két külön részre szakadása is a lírikus és teoretikus erőszakolt egyesülésének a következménye. A Kristálynézők már nem is szimbólum,

Ha fáj a feje

ne tétovázzék, hanem
használjon azonnal:

Beretvás-pastillát

mely 10 perc alatt a legmakacsabb migraint és fejfájást elmulasztja. Ára 1 korona 20 fillér. Orvosok által ajánlva. Készíti

Beretvás Tamás gyógy-

szerész

Kispesten. Kapható minden gyógyszerárban.
3 doboznál ingyen postai szállítás.

de allegória, párbeszédei, hosszú monológjai lírai költemények, helyenkint a legmegkapóbb pátoszszal átítatva, közben azonban aggdó hazafi, csakugy szakaszjegyet vált a Boráros-tértől a Népszínházig, mint a nyájas olvasó és kissé tulságosan is szép lélek. Nem egy ember, de nem is típus. Minden tagja más törzshöz tartozik. Az élete tele van regényes véletlenekkel, amik tizenkét nap taftamára sűrítve csak még kirívóbbak lesznek. Külön-külön a szimbólum is szép, a valóság rajzában is akad egy-két találó vonás, de az egyesítés csak zavarólag hat s egymás hatását gyengíti.

A Kristálynézők nyelve azonban a legművészibb veretű azok között, akik mostanában magyarul irnak. Nemes pátosz, szín és hajlékonyság jellemzik, de inkább barok verssorokba kívánczok, mint nyugodt menetű elbeszélő ajkára. Csak fokozza a történet nyugtalanságát és tulszofaltságát.

De mindent egybevetve, amint már fentebb is jeleztük, mégis érdemes munka ez a vaskos kötet, mert elsőnek próbálta bevinni a legújabb irodalomba a magyarság legkínzóbb problémáját, s ha a problémát nem is oldotta meg, ha elfogadható és meggyőző választ nem is adott, a kérdést őszintén és becsületes komolysággal vetette fel, amihez a mai viszonyok között nemcsak elfogulatlanság, de tiszteletreméltó bátorság is kell. Kár, hogy írói képességei egészen más irányban való mozgásra — az abszolút lirára — predestinálják.

Caraccio.

Iskola és egészségügy. Dr. Schuschny Henrik, a kiváló pedagógus, könyvet irt a gyermekek helyes testi és szellemi neveléséről. Schuschny bemutatja könyvében a modern iskolát, a jövő iskoláját. Nemcsak a higiénikus iskolát állítja elénk, nemcsak azt érezteti velünk, hogy milyen legyen az épület és berendezés, hanem megérttetni velünk, hogy milyen legyen a tanulás higiénije. A könyv legérdekesebb és legtanulságosabb része az a fejezet, melyben a szerző a tanulóifjuság egészségtanával foglalkozik. Ebben a fejezetben Schuschny leírja mindama betegségeket, amelyek a tanulóifjuság egészségét fenyegetik. A könyvet tanár, tanuló és szülő egyaránt csak haszonnal fogja olvasni.

KÖZGAZDASÁG.

A Magyar Leszámitoló- és Pénzváltó-Bank márcz. 14-én tartotta báró Madarassy-Beck Miksa elnökle alatt XLIV. évi rendes közgyűlését. Az intézet a folyó üzlet czéltudatos belterjes ápolása révén, az előző esztendő eredményénél az 1913. évben valamivel nagyobb nyereséget ért el és így az igazgatóság a közgyűlésnek ugyanazon osztalék kifizetését hozhatja javaslatba, mint tavaly, t. i. 30 koronát részvényenként. A közgyűlés az igazgatóság javaslatát egyhangulag elfogadta és így az elmúlt üzletévre eső részvény-szelvények 30 koronával váltatnak be. Ezután a közgyűlés a jelentést egyhangulag tudomásul vette és a mérleg megállapítása után a felmentvényeket megadta és az igazgatóság indítványa szerint az 5,070.001 korona tiszta nyereségből 3,750.000 korona (7½%-nyi) osztalék fizetésére, 250.000 koronát a tartalékalap javadalmazására, 194.723 korona 29 fillért az igazgatóság alapszabályszerű jutalékára, 50.000 koronát a bank alkalmazottainak nyugdíjalapjára és 5000 koronát a bank alkalmazottainak segélyalapjára fordított és elhatározta a fennmaradó 820.277 korona 71 fillérnek új számlára leendő elővitelét. Ezek után a közgyűlés az igazgatóságnak a napirend értelmében való kiegészíthetését czélzó alapszabálmódosítást egyhangulag elfogadta és elnök indítványára a jelenlegi igazgatóság működésének hátralevő időtartamára az igazgatóság új tagjaiul közfelkiáltással megválasztotta Herzberg Károly, a Deutsche Effecten und Wechselbank Frankfurt a. M. igazgatóját és Lederer Artur nagybirtokost.

A Magyar Takarékpénztárak Központi Jelzálogbankja mint részvénytársaság Mándy Lajos elnökle alatt f. hó 14-én tartotta meg XXI. évi rendes közgyűlését. Az igazgatóság jelentése konstatálja, hogy az intézet munkásságának eredménye a

lefolyt évben is kielégítő volt. A mérleg 1,736.281'52 K tiszta nyereséget mutat. A közgyűlés az igazgatóság jelentését tudomásul vette, az előterjesztett mérleget elfogadta, a felmentvényeket megadta és a tiszta nyereség felosztása tekintetében a következőképpen határozott: 1,200.000 K, azaz a részvénytőke 6 százaléka, osztalékra, 88.414 K a tartalékalapnak 2,250.000 K-ra való kiegészítésére, 200.000 K értékpapír árfolyam-különbözeti tartalékalapra, 30.000 K nyugdíjalapra 115.079'55 K igazgatósági jutalékokra, 10.000 K az intézeti ház leltári értékének csökkentésére fordítottassék, végül a fennmaradó 92,787'97 K új számlára vitessék át. Ezek után a közgyűlés Zeyk Károlyt az igazgatóság tagjává, a kilépő felügyelőbizottsági tagokat pedig újra megválasztotta. A szelvények 1914 április hó 1-től kezdve az intézet pénztáránál 12 K-val váltatnak be.

HETI POSTA.

Betta. »A fehér farkas halálára« című cikket, mely mult heti számunkban jelent meg, Dobos László irta.

Lugos. V. A fordításokat sorainak vételekor halásztuk ki a pihenő vezér hagyatékából. Lassu egymásutánban az eredetiekkel együtt megjelentetjük.

Ősz. Csak azt az egyet találtuk közölhetőnek.

Siegfried. A fiatalok homlokán rosszul fest a mártíromság koszoruja. Nem kell mindjárt üldözést látni abban, ha valamelyik kézirat a papirkosárba kerül. És azt se kell hinni, hogy csak a protekciósok érvényesülnek. A kvalitásos munkát szívesen látják mindenütt, s mert utolsó munkájában irodalmi kvalitásokat látunk, kiadjuk. Legyen máskor is szerencsénk.

Ungvár. Válogatunk a sokból.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Husvét Rómában. Április hó 4-én társaskirándulás indul Rómába, amely az örök város látványosságai mellett Veneziát és Firenzét is megtekinti és résztvesz a husvéti Róma aktuális ünnepein is. Az utitársaság külön kirándulás keretében megtekinti Nápolyt, a Vezuot, Pompejít, Sorrentót és Caprit is. A római ut összes költsége, még a borraivalókat is beleértve, 420 korona. Részletes utiprogrammot díjtalanul küld a Központi Menetjegyiroda, Budapest, V., Vigadó-épület.

Erőt és kitartást ad a lábaknak az új »Berson« gummisarok. Ügyeljen a vásárlásnál a »Berson« szójegyre, mely az aranydobozon világosan látható.

Az új

Berson

gummisarok

számos előnye miatt esodálatra méltó.

Kellemes, zajtalan, tartós, elegáns.